

TEMETKEZÉSEK VESZPRÉM, JUTASI ÚT LELŐHELYEN (Lengyeli kultúra, Balaton–Lasinja kultúra)

Veszprém belvárosához közel, a Jutasi (előzőleg Fel-szabadulás) út és a Munkácsy M. u. kereszteződésétől nyugatra 2003 őszén feltárást folytattunk¹, amelynek eredményeiről már korábban beszámoltunk.² A lelőhelyen a lengyeli kultúra és a badeni kultúra telepjelenségei mellett feltártunk 16 sírt (1. ábra), közülük 8 a lengyeli kultúrához tartozik, 4 a Balaton–Lasinja kultúrához és további 4 késő rézkori. Itt most az előbbi két időszak temetkezéseit mutatjuk be.

Lengyeli kultúra

Veszprém a lengyeli kultúra késői időszakának egyik legjelentősebb, közel negyed százada ismert lelőhelye. Csányi Marietta és Raczky Pál 1972-ben végzett feltáráskor már kerültek elő sírok³ a most bemutatandó sírcsoporttól 250 m-re keletre, sőt egy 1931-ből való jelentés is említi zsugorított csontvázas sírt a Madách I. utcából.⁴ A 2003. évi feltáráskor a meglehetősen nagy feltárt területen a lengyeli kultúra sírjai egyetlen ponton kerültek csupán elő, az északnyugati negyedben a házak és a nagy agyagkitermelő gödrök közti szabad térségen. A sírcsoport elhelyezkedéséből ítélve nem egy nagyobb temető részét találtuk meg, hiszen távolabb nem bukkantak elő további sírok, összesen ennyi sír alkotta a kis temetőt. Ugyancsak ebből a helyzetből következik, hogy nagyjából egy időben történhettek a temetkezések. Az 1., 2. és 6–7. kettős sír egy kelet-nyugati irányú sorban helyezkedik el. A 4. és főként a 8. sír fekszik kissé távolabb ettől a sortól. A csoport közepén az 5. sír a leggazdagabb temetkezés. A sírcsoport a település egy szabadon hagyott terén volt, egyedül a 4. sír érintkezett az egyik házzal, a 6–7. kettős sírt pedig egy gödörbe ásták be (esetleg a nyitott gödörbe temették, mert elkülönülő sírfoltot nem érzékeltünk). A sírcsoport helyét később is szabadon hagyták, bár a feltárt terület egyébként igen sűrűn beépítettnek bizonyult.

A lelőhely a Séd egy régi mellékága fölötti platón található, a most feltárt részlete a nyugatra lejtő domb-

oldalt foglalta el, emiatt igen erősen ki volt téve az erózió hatásának. A sírok a vártnál sekélyebb mélységben feküdtek, a gépi földmunka emiatt sajnos okozott károkat.

1. sír (100. objektum, E3 szelvény) (2. ábra):

Kelet-nyugati tájolású, bal oldalán fekvő zsugorított váz. A koponya sérült, a kézfej és a lábfej hiányos. A sírgödör ovális. Sírmélység: 5 cm (a lehumusztolt felszíntől mérve. A humuszosítás mélysége 20–30 cm volt.).

Melléklet: pattintott kőeszköz a koponya felett. Hegyes pengeszerű szilánk, dunántúli radiolarit, szentgáli típus.⁵ Méretek: 3 cm, 1,3 cm, 0,4 cm. Ltsz.: Ó 2005.1.1. (13. ábra A 1.)

2. sír (98. objektum, E3 szelvény) (3. ábra):

Kelet-nyugati tájolású, bal oldalán fekvő erősen zsugorított váz. A koponya és a váz is sérült. Karok az arc előtt, kezek egymáson keresztben, lábak erősen hátrahúzva. A sírgödör ovális. Sírmélység: 16 cm.

Mellékletek:

1. Kerámia a fej előtt. Sárga színű, szürke foltos, vékony falú kis edény. A perem erősen behúzott, enyhén S profilú, a has bikónikus, a vállon és a hason kis ovális, átfúrt bütyök és vörös festés díszíti. Az edény nem volt összeállítható. Méretek: szájméret (a továbbiakban szá.): 6 cm, fenékméret (a továbbiakban fá.): 3 cm. Ltsz.: Ó 2005.1.2. (13. ábra B 1.)
2. Kerámia. Sárga színű, nagyon finom, vékony falú csésze. Enyhén kihajló peremű, domború vállú, gömbös hasú, hasán kis kerek bütyök díszíti, halványan vörös festés nyomai látszanak rajta. A csésze a halott kezének támasztva állt, az áll alatt. A kis edény sok apró töredékből áll, nem volt összeállítható, egy darabja a has előtt került elő. Méretek: fá.: 3 cm. Ltsz.: Ó 2005.1.3. (13. ábra B 2)
3. Kőbalta a fej előtt, a nyéllyuk a kéz irányába esik. Csiszolt, nyéllyukas balta kerek fokkal,

éle a fűrt lyukkal párhuzamos, szürke. Bazalt (?). Méretek: h.: 13,1 cm, sz.: 5,3 cm, v.: 4 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.4. (13. ábra B 3.)

4. Kővéső a kézben. Csiszolt trianguláris, lekerekített fokú véső, sötétszürke. Bazalt (?). Méretek: h.: 4,7 cm, sz.: 4,1 cm, v.: 1 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.5. (13. ábra B 4.)

3. sír (102. objektum, E4 szelvény) (4. ábra):

Kelet-nyugati tájolású, bal oldalán fekvő enyhén zsugorított váz. A koponya hiányos. Kezek az arc előtt összekulcsolva, a lábak enyhén hátrahúzva. A sírgödör szabálytalan ovális. Sírmélység: 10 cm.

Mellékletek:

1. Kerámia a fej mögött. Sárga, szürke foltos aszimmetrikus kis fazék sima, egyenetlen felülettel. Tölcséres nyakú, tojásdad testű, peremről induló egyetlen fül díszíti, alján gyékénylenyomat látszik. Méretek: szá.: 10,6-11,4 cm, fá.: 8 cm, m.: 12 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.6. (14. ábra 1., 23. ábra)
2. Kerámia a fej mögött. Sárga színű, vékony falú, enyhén kihajló peremű, ívelt vállú, nyomott gömbhasú, homorú aljú kis edény töredékei. A hason kis kerek bütyök, vörös festés díszíti. Apró darabokból áll, nem összeállítható. Ltsz.: Ö 2005.1.7. (14. ábra 2.)
3. Kerámia. Behúzott peremű, ívelt vállú, gömbös hasú kis edény, sárga színű, vörösre festett, a perem alatt és a hason ovális, átfűrt bütyökkel. Nem összeállítható. Méretek: fá.: 4,7 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.8. (14. ábra 3.)
4. Kőeszköz a has előtt. Szilánk, dunántúli radiolarit, szentgáli típus. Méretek: 3,6 cm, 3,1 cm, 1,8 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.9. (14. ábra 4.)

Szórvány kerámia került még elő a sír földjében, továbbá egyéb pattintott kőeszköz, állatcsont. Nagyobb mennyiségben találtunk badeni kerámiát is, a beásásnak nem volt nyoma.

4. sír (71. objektum, E1 szelvény) (5. ábra):

Nyugat-keleti tájolású, jobb oldalán fekvő enyhén zsugorított váz. A kezek az arc előtt összekulcsolva, a lábak behajlítva. A sírgödör nagy, ovális. Sírmélység: 52 cm.

Mellékletek:

1. Kerámia a has előtt. Sárga színű, sötétszürke foltos, vékony falú háromrészes edény, kihajló peremű, ívelt nyakú, domború vállú, homorú alsó részű. Rózsaszín árnyalatú festés borítja az egész edényfelületet, a peremen belül is, kis kerek, félgömb alakú bütykök a perem alatt és

a hason. Méretek: szá.: 13-11,5 cm, fá.: 5,5 cm, m.: 20,5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.10. (15. ábra A 1.)

5. sír (219. objektum, F3 szelvény) (6. ábra):

Kelet-nyugati tájolású, bal oldalán fekvő zsugorított váz. A felsőtest a háton fekszik, az egyik kéz az arc előtt a másik a nyak előtt, a lábak erősen hátrahúzva. A sírgödör lekerekített sarkú téglalap.

Mellékletek:

1. Kerámia a fej előtt. Sötétszürke, sárgásszürke foltos, vékony falú, finom, sima felületű, kissé kihajló peremű, hengeres nyakú, éles vállvonalú, domború vállú, befelé ívelt alsó részű háromrészes edény. A perem alatt és a hason 4-4 kis kerek, lapos bütyök díszíti. A vörös festés jól megmaradt, festett a nyak teljesen, valamint a váll és a has váltakozó sávokban. Méretek: szá.: 8,5 cm, fá.: 2,5 cm, m.: 12,5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.11. (16. ábra 1., 25. ábra)
2. Kerámia az előbbi mellett. Sötétszürke-szürke foltos, vékony falú, erősen behúzott peremű Butmir-edény domború vállal, éles hasvonallal és befelé ívelt alsó résszel. A perem alatt és a hason 4-4 kerek, átfűrt bütyök díszíti. A vörös festés a has alatt maradt meg jobban, a bütykök alatt négyszögű festett mezők vannak felettük sávokkal. Méretek: szá.: 7,3 cm, fá.: 4 cm, m.: 12 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.12. (16. ábra 2., 26. ábra)
3. Kerámia az előbbi mellett. Sárga színű, sötétszürke foltos, matt felületű, apró fehér kavicsal soványított anyagú kis csótalpas tál. Kihajló peremű profilált tálrész és hengeres, kihajló aljú talp tartozik hozzá. A hasvonalon 2 kerek, félgömb alakú bütyök díszíti. Méretek: szá.: 16 cm, fá.: 10,3 cm, m.: 15 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.13. (16. ábra 3.)
4. Kerámiatöredék. Sárga, szürke foltos kis csésze töredéke, erősen bikónikus hasú, a pereme és az edény fele hiányzik. Vörös sávós festés díszíti és a törésvonalon kis lencseszerű bütyök. Ragasztott, hiányos. Méretek: h.: 7,2 cm, sz.: 6,2 cm, fá.: 2,2 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.14. (16. ábra 4.)
5. Csiszolt kőeszköz a has előtt, nyéllyukas balta, tompa élű, valószínűleg kaptafa alakú vésőből átalakítva. Szürke színű, barna foltos. Vulkáni kőzet, tefrit(?). Méretek: h.: 13 cm, sz.: 4 cm, v.: 3,5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.15. (17. ábra 5.)
6. Csiszolt kőeszköz a has előtt, trapéz alakú, gondosan csiszolt kővéső. Kékeszöld, sávós-szálas mintázatú. Zöldpala, amfibolit (?) metamorf

kőzet. Méretek: 4 cm, 2,6 cm, 0,8 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.16. (17. ábra 6.)

Az alábbi mellékletek a sírgödör sarkában voltak elhelyezve a fej előtt, az edények mellett külön csoportban a kő-, illetve a csonteszközök.

7. Csiszolt köeszköz, hosszúkás, háromszög alakú, négyszögletes metszetű, felújított darab. Szürke színű. Bazalt. Méretek: 10 cm, 2,5 cm, 2,3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.17. (17. ábra 7.)
8. Csiszolt köeszköz töredéke, kaptafa alakú balta éltöredéke. Sötétzöld, fehér sávós-szálás mintázatú. Zöldpala, amfibolit. Méretek: 5 cm, 2,3 cm, 2,8 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.18. (17. ábra 8.)
9. Fenőkő. Hosszúkás, fekete szerves (?) maradványokkal. Finom szemű homokkő. Méretek: 10,5 cm, 2,6 cm, 3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.19. (17. ábra 9.)
10. Pattintott köeszköz, magkő-szilánk, kortexes. Kárpáti 1. (szlovák) obszidián. Méretek: 2,5 cm, 1,3 cm, 0,8 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.20. (17. ábra 10.)
11. Mikromagkő, kúpos pengemagkő. Dunántúli radiolarit, hárskúti típus. Méretek: 4 cm, 2 cm, 2 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.21. (17. ábra 11.)
12. Pattintott köeszköz, penge. Dunántúli radiolarit, szentgáli típus. Méretek: 3,5 cm, 1 cm, 0,3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.22. (17. ábra 12.)
13. Pattintott köeszköz, apró pattinték. Dunántúli radiolarit, úrkút-eplényi típus. Méretek: 1,5 cm, 0,8 cm, 0,3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.23. (17. ábra 13.)
14. Pattintott köeszköz, mikropenge. Dunántúli radiolarit, vörösesbarna. Méretek: 2,6 cm, 0,8 cm, 0,3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.24. (17. ábra 14.)
15. Pattintott köeszköz, hegyes penge, kúpos pengemagkőről, pöckölt nyeles (?). Dunántúli radiolarit, szentgáli típus. Méretek: 4,3 cm, 1,1 cm, 0,4 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.25. (17. ábra 15.)
A köpengék a fenőkőre voltak gondosan sorban ráhelyezve.
16. Vaddisznó agyar töredéke. Hasított agyar, töredékes. Méretek: h.: 7,2 cm, sz.: 1,5 cm, v.: 1,1 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.26. (17. ábra 16.)
17. Csiszolt csonteszköz. Hegyes, ívelt csiszolt csonttöredék. Méretek: h.: 4,4 cm, átm.: 1,3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.27. (17. ábra 17.)
18. Csiszolt csonteszköz. Szarvasmarha bordájából csiszolt simító eszköz, mindkét végén használati nyomok. Méretek: h.: 16,5 cm, sz.: 5,4 cm, v.: 1,2 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.28. (17. ábra 18.)
19. Dentalium gyöngy az áll előtt. Kis henger alakú, átfűrt gyöngy. Méretek: h.: 0,8 cm, sz.: 0,6

cm, átm.: 0,6 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.29.1. (16. ábra 19.)

20. Dentalium gyöngy a koponya alatt. Kis henger alakú, átfűrt gyöngy. Méretek: 0,9 cm, 0,7 cm, 0,7 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.29.2. (16. ábra 19.)
21. Dentalium gyöngy a koponya alatt. Kis henger alakú, átfűrt gyöngy. Méretek: 0,9 cm, 0,6 cm, 0,6 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.29.3. (16. ábra 19.)
22. Dentalium gyöngy a koponya alatt. Kis henger alakú, átfűrt gyöngy. Méretek: 0,9 cm, 0,65 cm, 0,65 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.29.4. (16. ábra 19.)
23. Dentalium gyöngy töredéke a koponya alatt. Kis henger alakú, átfűrt gyöngy. Méretek: 0,9 cm, 0,65 cm, 0,3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.29.5. (16. ábra 19.)
24. Edénytöredékek a sír földjében: csonkakúpos tál peremtöredéke vörös festéssel, csonkakúpos tál peremtöredéke, oldaltöredékek. Ltsz.: Ö 2005.1.30-32.

6. sír (228. objektum, D3 szelvény) (7. ábra):

Északkelet-délnyugati tájolású, bal oldalán fekvő erősen zsugorított váz. A koponya hiányos. Kezek az arc előtt, lábak erősen hátrahúzva, a láb kissé bolygattott. A sírt a 75. számú objektumba (gödör) ásták bele a 229. számú objektum sírjával együtt. A sírfolt nem volt érzékelhető. Sírmélység: 55 cm.

Mellékletek:

1. Kerámia közvetlenül a halott szája előtt. Barnásszürke színű, foltos, kerámiázúalékkal és kavicsal soványított anyagú, kissé kihajló peremű, tojásdad testű csésze két kis füffel a perem alatt és két félgömb alakú büttyökkel a hason. Méretek: szá.: 8,5 cm, fá.: 4 cm, m.: 9,5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.33. (18. ábra 1.)
2. Kerámia. Kis csőtálpas tál oldalra dőlve a saroknál. Sötétszürke színű, kavicsal soványított anyagú, egyenetlen felszínű, a tál csonkakúpos, a talp alacsony, a tál- és talprész egybe van dolgozva. Méretek: szá.: 19 cm, fá.: 9 cm, m.: 13 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.34. (18. ábra 2.)
3. Kerámiatöredékek a has előtt. Sárga színű, szürke foltos, kerámiázúalékkal soványított anyagú behúzott peremű tál. A perem profilált, a hason kétfelől benyomott büttyök található. Az aljtöredéken gyékénylenyomat. Perem-, oldal- és aljtöredékek ragasztva, az edény teljesen nem volt összeállítható. Méretek: szá.: 15 cm, fá.: 10 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.35. (18. ábra 3.)
4. Kerámiatöredék (perem-, oldaltöredékek) az alkar előtt. Sárga színű, kihajló peremű csonkakúpos tál, oldalán kétfelől benyomott büttyök. Mé-

retek: 9,2 x 8,2 cm, 10,9 x 6,2 cm, 6,4 x 4,1 cm, 7,2 x 3,3 cm. Az edény nem volt összeállítható. Ltsz.: Ö 2005.1.36. (18. ábra 4.)

5. Kerámiatöredék a fej mögött. Szürke színű, sárga foltos, vékony falú, kis bikónikus hasú csésze vörös festéssel. A törésvonalon kis lencse alakú bütyök ül. A törésvonalat borda hangsúlyozza. Alja homorú. Mérete: 7,5 x 8,1 cm, fá.: 2 cm. A perem hiányzik. Ltsz.: Ö 2005.1.37. (18. ábra 5.)
6. Kőpenge a fej fölött. A hátlapon cementált csonttöredék. Szilánk, dunántúli radiolarit, úrkút-eplényi típus. Méretek: 2,8 cm, 1,1 cm, 0,3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.38. (18. ábra 6.)
7. Kőpenge a fej előtt. Szilánk, dunántúli radiolarit, hárskúti típus. Méretek: 2,0 cm, 2,6 cm, 1 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.39. (18. ábra 7.)
8. Okker a sír földjében, valószínűleg melléklet. 2 kis darab földfesték. Méretek: 1 cm, 0,7 cm, 0,4 cm, 0,2 cm, 0,2 cm, 0,6 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.40. (18. ábra 8.)

A sír földjében nagyobb számban kerültek még elő kerámatöredékek, köeszközök és őrlőkötöredéke, amelyek inkább a gödör anyagához tartoznak.

7. sír (229. objektum, DE3 szelvény) (7. ábra):

Északkelet-délnyugati tájolású, bal oldalán fekvő, erősen zsugorított váz, kezek az arc előtt egymásba kulcsolva, lábak erősen hátra húzva. A sírt a 228. mellé, a 75. objektumba ásták be. Sírmélység: 15 cm.

Mellékletek:

1. Kerámia a fej mögött. Csótalpas tál oldalra dőlve. Sötétszürke színű, sárga foltos, a tál csonkakúpos, a talp magas, széttartó. A perem alatt 3 és a talp felső részén 4 kerek bütyök díszíti. Vörös festés nyomai borítják az egész felületet. Méretek: szá.: 33–34 cm, talpá. 17–15 cm, (ovális), m.: 30 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.41. (19. ábra 1., 27. ábra)
2. Kerámia, kis festett edény a nagy tál alatt. Sárga színű, világosszürke foltos, kihajló peremű, bikónikus csésze hangsúlyozott hasvonallal, az egész edény felületét borító vörös festéssel. A hasvonalon kis kerek bütyök ül. Méretek: szá.: 8,5 cm, fá.: 3,5 cm, m.: 7,5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.42. (19. ábra 2., 28. ábra)
3. Kerámia a láb alatt. Nagy csótalpas tál tálrésze szájjal lefelé fordítva. A tál csonkakúpos, a talprész hiányzik, valószínűleg már talp nélkül került a sírba. Sárga színű, szürke foltos, belül sárga, az egész felület vörösre festett, a festés belül épen maradt. A perem alatt 3 kerek, lapos

tetejű bütyök díszíti. Méretek: szá.: 37 cm, m.: 9 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.43. (19. ábra 3.)

4. Kerámia a fej előtt. Hengeres nyakú palack gömbös testtel, vékony falú, szép kidolgozású, színe sárga, szürke foltos. Vörös festés borítja az egész felületet, hasán kerek bütyök ül. Méretek: szá.: 6,3 cm, fá.: 3 cm, m.: 11,5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.44. (19. ábra 4., 29. ábra)
5. Kerámia a fej előtt. Rövid hengeres nyakú, domború vállú, befelé ívelt alsó részű, éles hasvonalú háromrészes edény, alja enyhén homorú. A has vörösre festett, a hason 4 ovális, lapos tetejű bütyök ül. Méretek: szá.: 7 cm, fá.: 3,4–3,6 cm, m.: 9,2 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.45. (19. ábra 5., 30. ábra)
6. Kerámia. Kis bikónikus csésze kihajló peremmel. Sötétszürke színű, sárgásszürke foltos, a hasvonal alatt kis lencse alakú bütyök ül., alsó részén vörösre festett. Méretek: szá.: 8 cm, fá.: 3,2–3,5 cm, m.: 7 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.46. (20. ábra 6.)
7. Kerámia Kis bikónikus csésze kihajló peremmel, éles hasvonallal, sárga színű, vörösre festett. Méretek: szá.: 7,9 cm, fá.: 2,5 cm, m.: 5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.47. (20. ábra 7.)
8. Gyöngyök a nyakon: 2 db hengeres, 1 db korong alakú Dentalium, 2 db hasáb alakú Spondylus és 3 db hengeres márvány (?) gyöngy. Méretek: 2 cm, 0,7 cm, 0,7 cm; 1,9 cm, 0,6 cm, 0,6 cm; 0,4 cm, 1 cm, 1 cm; 2 cm, 0,6 cm, 0,6 cm; 2,4 cm, 0,9 cm, 0,9 cm; 2,2 cm, 1 cm, 1 cm, 2,2 cm, 1 cm, 1 cm; 2,1 cm, 1 cm, 1 cm; 2 cm, 0,7 cm, 0,7 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.48. (20. ábra 8.)
9. Szarvasfog átfúrva, 5 db, a két felkar között, az előbbi gyöngyökből álló nyaklánc része. Méretek: 2,4 cm, 2,5 cm, 2,1 cm, 2,7 cm, 1,4 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.49. (20. ábra 9.)
10. Gyöngyök az ujjpercek között. 4 db kis hengeres Dentalium gyöngy. Méretek: 0,8 cm, 0,4 cm, 0,4 cm; 0,8 cm, 0,5 cm, 0,5 cm; 0,6 cm, 0,4 cm, 0,4 cm; 1 cm, 0,6 cm, 0,6 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.50. (20. ábra 10.)
11. Köeszköz a koponyán. Pengevakaró, dunántúli radiolarit, vörösbarna. Méretek: 4 cm, 2,2 cm, 0,5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.51. (20. ábra 11.)
12. Köeszköz az alsó lábszáron. Penge, dunántúli radiolarit, szentgáli típus. Méretek: 3 cm, 1,2 cm, 0,3 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.53. (20. ábra 12.)
13. Őrlőkötöredéke a fej előtt, a kéz és az edények között. Méretek: 16,5 cm, 10,3 cm, 3,4 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.52. (20. ábra 13.)
14. Állatsont, birka (?) láb a fej mögött. A da-

rab mérete és helyzete miatt mellékletként értékelhető. Méretek: 2,4 cm, átm.: 1,3 cm. Ltsz.: Ó 2005.1.54.

Szórvány kerámia a sír földjében.

8. sír (158. objektum, G9 szelvény) (8. ábra):

Északkelet-délnyugati tájolású, háton fekvő váz. Feje hátra billent, a gépi munka következtében megsérült. Alsó végtagjai szintén a gépi munka miatt hiányosak. A sírt a 245. objektumba ásták be. Sírmélység: 15 cm.

Melléklet: kőeszköz a váz mellett. Pattintott kőeszköz, dunántúli radiolarit. Méretek: 4,5 cm, 5,9 cm, 2 cm. Ltsz.: Ó 2005.1.55. (15. ábra B 1.)

Nyolc sír tartozik tehát a sírcsoporthoz. Valamennyi csontvázas temetkezés, közülük hét zsugorított, egy pedig háton fekvő. A kelet-nyugati tájolás az uralkodó, a sírok fele ilyen, három ettől kissé eltér északi irányban. Egy váz nyugat-keleti tájolású. Az előzőek mind bal oldalon fekvők, utóbbi jobb oldalon, ebből következik, hogy az arc következetesen dél felé néz. A rítus szempontjából ennek a helyzetnek kiemelkedő jelentősége kellett, hogy legyen, mert a lengyeli kultúra temetkezéseire mindenütt jellemző.⁶ E szabály alól csak a 8. sír tér el, ebben háton fekvő vázat találtunk. Ez a sír a többitől kissé távolabb került elő. Kérdés, hogy az eltérő fektetés és az elkülönítés milyen jelentéssel bír. A temetés mindig szigorúan kötött rítus szerint zajlik le, nincs benne semmi önkényes. A különbségtéves tehát biztosan szándékolt, a magyarázat azonban ilyen kis sírszámú temető esetében lehetetlen. Háton fekvő váz egyébként került már elő a lelőhelyen, a korábbi feltárás 1. sírja ilyen volt.⁷

A temetkezések korának meghatározásában a sírokba tett kerámia segíthet. Összesen 22 edény volt a 8 feltárt közül 6 sírban, közülük 7 töredékes, azaz vagy eleve töredékként került a sírba vagy nem sikerült restaurálni (összeállítani) az edényt. Az edények döntő többsége vékony falú finom kerámia, 16 festett. A festés mindes esetben vörös, illetve annak árnyalatai és általában csak nyomokban maradt meg. Az 5. sír edényeinek a mintája is kivehető.

Az 1. sírban nem volt kerámia. A 2. sír mindkét edénye vékony falú kis csésze vörös festéssel. Ez a típusú finom kerámia igen gyakori a környék késő lengyeli településeinek anyagában.⁸ A 3. sír kis füles edénye az egyik legérdekesebb darab az együttesben, mert az egy fülű edény szokatlan lengyeli környezetben, későbbi kort idéz. A szombathelyi gyereksírban⁹ találkozunk egészen hasonló darabbal. Az ursprungi hamvasztásos sír (MOG II.) füles edénye kapcsán E.

Ruttkay foglalkozott az egy fülű forma legkorábbi felbukkanásával,¹⁰ eszerint nem kizárt a lengyeli kultúrába való besorolás. Megerősíti ezt a győrei 12. sír füles edénye a korai lengyeli időszakból.¹¹ A 3. sír további két edénye, a kis vörös festésű háromrészes edény és a szintés festett behúzott peremű csésze, amelyek csak töredékesen maradtak meg, a lengyeli kultúra jellegzetes darabjai. A 4. sír egyetlen edénye feltűnően szép kivitelű, a rózsaszín árnyalatú festés megmaradt az egész felületen. Az edény lágy profiljához hasonlót a II. periódus sírleletei között találunk (Reichersdorf,¹² Langenlois¹³), majd a későbbiekben a zalaszentbalázi leletek között.¹⁴ Az 5. sírből előkerült edények vörös festése meglepően épen maradt. Mind a váltakozó sávós festés, mind a talp felől nézve ívelt oldalú négyzet jellegzetes lengyeli minta. A háromrészes edény a dél-dunántúli késői horizont formáira emlékeztet,¹⁵ a Butmir-edény szintén.¹⁶ Utóbbi a Dél-Dunántúlon nagyon gyakori, ezen a vidéken azonban nem jellemző. Az előbbi előfordul a késő lengyeli telepkerámiában is.¹⁷ A kis zömök csőtalpas tálhoz hasonló az oberbergemi sírből¹⁸ (MOG IIa) került elő, valamint Aszódról ismert.¹⁹ A kis bikónikus csészetöredékek szinte teljesen azonos darabok két másik sírban (6., 7.) is voltak. Zalai-Gaál István véleménye szerint az azonos kerámiák előfordulása kapcsolatot jelent az egyes sírok között.²⁰ A 6. sír kis hordó alakú füles csészéjének pontos megfelelője ismert Páriból, a 6. sírből.²¹ A csőtalpas tál igen durva kivitelű, szokatlan a tál és a talprész összedolgozása. A széles talp inkább a késői lengyeli kerámia jellemzője, ugyanúgy a behúzott peremű és a csonkakúpos táltöredék, amelyek eleve fél edényként kerültek a sírba. Minőségi különbség van a 75. gödörbe ástott másik sír, a 7. kerámiája és az előbbiek között. A 7. sír edényei rendkívül jó minőségűek, valamennyi vörösre festett. A magas csőtalpas tál csonkakúpos tálrésszel, kihajló aljú talppal és a talp nyakára helyezett bütykökkel jellegzetes darabja a dél-dunántúli temetőeknek.²² A hiányzó talpú festett tál szintén. A gömbös testű palack a korai palackformára emlékeztet azzal a különbséggel, hogy annak hosszabb nyaka volt. Az aszódi, zengővárkonyi hasonló példányok tölcseres nyakúak,²³ illetve kissé bikónikus testűek.²⁴ A reichersdorfi sír edénye²⁵ áll a veszprémihez a legközelebb. A kis háromrészes edényhez hasonlók Zengővárkonyból említhetők, megtaláljuk ott a törésvonal alá helyezett bütyköt is,²⁶ mint ahogy Zalaszentbalázson szintén.²⁷ A bikónikus kis csészék Lánycsókról, Mórággyról ismertek.²⁸ A 8. sír nem tartalmazott kerámiát.

A sírkerámia – mint láttuk – rendkívül változatos összetételű. Jó kivitelű, festett edények kerültek a sí-

rokba, kivételt csak a 6. sír képez. A 4., 5., 7. sír festett edényei archaikusabb darabok a 3. sír füles edényéhez és a 6. sír csészéjéhez, csőtálpas táljához képest. A dél-dunántúli temetők késői jellegű kerámiájában fedezhetünk fel rokon darabokat és néhány ausztriai sírleletben. Egészében a lengyeli kultúra II. és III. periódusának jegyeit viselik az edények. Ez alapján legvalószínűbben II b korúnak tarthatók a sírok.

Az 1972. évi feltárás sírjaiban talált edények tipikusan késő lengyeliak, eltérnek a most ismertett sírkerámiától. A feltárt három sírből a 2-ban volt két tál, valamint egy korábban feltárt sírban egy csőtálpas tál és három csésze.²⁹ A különbséget megmagyarázza, hogy ez a feltárás a település centrumát érintette, míg a 2003. évi a nyugati peremét. Utóbbi helyen a települési anyagban is találtunk festett kerámiát, némely objektumban jelentős mennyiségűt. A jelek szerint a település nyugati pereme volt a legkorábban lakott rész, a sírok a település életének korai szakaszában kerülhettek földbe.

A sírok mellékletben gazdagok, ahogy a lengyeli kultúra temetkezéseinél ez szokásos. A sírcsoport közepén fekvő 5. sír (férfi) a leggazdagabb: 4 edény, 1 nyéllyukas balta, csiszolt balta, véső, baltatöredék, fenékkő, 6 pattintott kőszköz, köztük egy obszidián, 1 vaddisznóagyar, 2 csiszolt csonteszköz és 5 gyöngy volt a sírban. A 6. és 7. sír, két női temetkezés egy nagy szemégtöredékbe ásva, szintén változatos mellékletet tartalmazott. A 6. sírban 5 edény volt, 2 pattintott kőszköz és okkerdarabok, a 7-ben 7 edény, 12 gyöngy és 5 szarvasfog, 2 kőszköz, 1 őrlőkötöredék. A 2. (férfi) sír 2 edénye mellett 1 átfúrt kőbalta és 1 kővéső került elő. A 3. (női) sírba a 3 edény mellé 1 pattintott kőszközt helyeztek. A maradék 3 sírban csak 1-1 melléklet volt: a 4. sírban egy edény, az 1. gyereksírban pattintott kőszköz és a 8. (férfi) sírban szintén.

Az 5. sír temetkezése több szempontból is figyelemre méltó. Megtalálható benne minden, ami a lengyeli kultúra temetkezéseiben mellékletként elő szokott fordulni. A tárgyak darabszáma magas, de talán érdekesebb, hogy az egyes tárgy típusokból esetenként többet is eltemettek. Az edények száma 4, festett, jó minőségű kerámia mindegyik. A töredék kerámia eleve töredékesen kerülhetett a sírba a szertartás során. A kőszközők képezik a leggazdagabb tárgyegyüttest. Használat szempontjából két csoportba sorolhatóak: kész eszközök és az eszközkészítés tárgyai (fenékkő, töredék balta). A tárgyaknak két külön csoportban való sírba helyezése (a nyéllyukas balta és a véső a has előtt, a többi a fej előtt) is arra utal, hogy más megfontolásból kerültek oda. A csonteszközők közül

a bordából készült eszköz talán a bőrmegmunkáláshoz használható, a csiszolt hegy töredékes és a vadkanagyar is inkább félkész termék. A gyöngyök viseleti tárgyak.

A változatos mellékletanyag alapján különleges helyzetű személynek kell tekintenünk a halottat. A közösségben betöltött szerepe többféleképpen megközelíthető. A nyéllyukas balta jellemzően a felnőtt férfisírok melléklete, rangjelzőnek szokás tekinteni.³⁰ Az a tény, hogy esetenként női sírokban is előfordul³¹ inkább erősíti, semmint gyengíti a feltételezést, ugyanis kizárja, hogy csupán az idősebb férfiak életkori csoportját jelezze. A rangjelző tárgyak mellett presztizstárgyak is előfordulnak. A távoli, idegen nyersanyagok és ezekből készült termékeket szokás ebbe a körbe sorolni.³² Ilyen az obszidián szilánk és a Dentalium gyöngyök. Az obszidián jelenléte különösen érdekes, mert a szentgáli tüzkőbánya közvetlen környékén a helyi kő nyersanyag olyan mértékben domináns, hogy kizárja az idegen kövek használatát. Ezen a lelőhelyen azonban a települési gödrökben is találtunk obszidiánt, ami feltétlenül a telep kiterjedt kapcsolatrendszerére utal. A kagylóékszereknek a neolitikus kultúrák életében betöltött szerepe részletesen feldolgozott.³³ Nem szokás ebbe a kategóriába sorolni a kerámiát, hiszen csak a rítusban töltött be szerepet, ebben az esetben mégis meg kell említeni, hogy a fej mellé állított két festett edény magasan kiemelkedik a késői lengyeli időszak edényei közül. Az adott körülmények között ezek is a presztizstárgyak közé sorolandók.

A sírba tett eszközök az edények mellett helyezkedtek el gondosan elrendezve. Egy más fajta megközelítési lehetőséget enged meg ez az elrendezés. Munkaeszközők és az eszközkészítés szerszámai voltak ebben a csoportban, ezek a halottnak a munkamegosztásban betöltött szerepét kiemelve kézműves mesteremberként mutatják be, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a vadkanagyar félkész termékként is itt volt, nem a testen, mint egyébként szokásos. Kérdés, hogy egy személy társadalmi szerepének különböző oldalait lehet-e, érdemes-e így szétválasztani, amikor a hatalmi szimbólumot, a presztizstárgyakat és a kézművességre utaló tárgyakat együtt temették el. A nyéllyukas baltának hatalmi szimbólumként való értelmezése esetén a kis sírcsoport különös jelentőséget kap, ugyanis a csoporthoz tartozó másik idősebb férfi sírjában (2.) is találtunk ilyet úgy elhelyezve, hogy a halott láthatóan a kezében tartotta a balta nyelét és egy kis kővésőt. Egy csoporton belül nem kizárt több kiemelkedő férfisír előfordulása, hasonló a helyzet például a Svodínban feltárt 130/80. és 132/80. különösen gazdagon mellékelt férfisírokkal.³⁴

A női sírok közül kiemelkedik a 7. sír hét edénymellékletével. A két pazar csőtalpas tál mellett a két kispalack és három csésze inkább készlet benyomását kelti, mint a halotti útravaló tárolására szolgáló edényekét. Hasonló összetételű (csőtalpas tál és több csésze együtt), de valamivel szerényebb kerámia-együttes alkotta a lánycsóki 3. sír edénymellékletét.³⁵ Az ékszerként viselt Spondylus, Dentalium, márvány gyöngök és szarvasfogak ebben az esetben is a presztízstárgyak kategóriájába tartoznak. Az őrlőkő a ne-olitikum folyamán rituális szerepet is játszott, így kerülhet a töredék a sírba.³⁶ A többi sír melléklete edényekből és pattintott kőeszközökből áll.

A temetők feltárása – még az ilyen kis sírszámúaké is – arra készíti, hogy a sírokban megfigyelt jelenségekből következtetéseket vonjunk le a halott személyére vonatkozóan. Tudjuk, hogy a temetőben feltárt szituáció nem fejezi ki hűen a társadalom valóságos viszonyait, azok lényegesen bonyolultabbak voltak. Az is köztudomású, hogy a forrásanyag korlátozott, hiszen a társadalmi szerepeket leginkább kifejező külsőből, a ruházatból semmi sem marad meg, ráadásul a sírban talált tárgyak nem feltétlenül voltak a halott tulajdonában, egy részüket a hátramaradottak helyezhették el különböző okokból. Mindezek ellenére általánosan elfogadott, hogy van kapcsolat a társadalom szervezete és a temetkezések során működő komplex szimbolikus rendszer anyagi maradványai között.³⁷ Az eltemetett társadalmi helyzetének vizsgálatánál szem előtt kell tartani, hogy erős társadalmi elvárások érvényesülnek minden temetésnél, nem szabad döntés kérdése a mit és a hogyan, továbbá hogy a temetést végző közösség státusát erősítheti meg, legitímálhatja a ceremónia, a sírokba helyezett tárgyak ebben játszottak szerepet.³⁸ Ebből a nézőpontból megítélve a gazdag melléklettel ellátott sírok helyzetét, az úgy is értelmezhető, hogy a kiemelkedő melléklettel a temetési szertartást végző család jelzi kiemelkedő voltát a közösség többi tagja előtt. A család említését az általánosan elfogadott hipotézis teszi lehetővé, amely szerint a lengyeli kultúra temetőiben tapasztalt csoportos temetkezéseket rokonsági csoportoknak tekintjük.³⁹ Feltételezzük, hogy az itt bemutatott kis sírcsoport rokonsági egység volt, bár erre vonatkozóan az antropológiai vizsgálat nem szolgáltatott pozitív bizonyítékot. A csoport tagjait a telep egy szabad térségén szűk körben, egymáshoz közel, egy kivételével azonos rítus szerint, többségében gazdag melléklettel temették el. A két feltárás során összesen előkerült 12 sír nem kevés a nyugat-dunántúli és ausztriai viszonyok között,⁴⁰ de elenyésző a település feltételezhető lakosságához képest. Őskori temetőkben általánosan jellemző az eltemetettek kor

és nem szerinti aránytalansága, a lakosság egy részét máshol, máshogy kellett, hogy eltemessék.⁴¹ A lengyeli kultúra területének nagy részén ehhez az általánosítható megállapításhoz képest is feltűnően kevés a temetkezés. Tehát a veszprémi lelőhelyen a település lakóinak csak egy igen kis részét temették el, a sírcsoport esetében egy család tagjait, akik között státuszjelző és presztízstárgyakkal ellátott sírok voltak. Ha úgy tekintünk a sírcsoportra mint rokonsági csoportra, akkor a sírcsoporton belüli különbségben nem a társadalom rétegzettségét kereshetjük, inkább a családon belüli eltérő helyzetet. Elfogadva, hogy a fent említett tárgyak a sírokban státuszjelzők, és tekintetbe véve, hogy a lengyeli kultúra temetőiben az ittenihez hasonló összetételűek a sírcsoportok, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a kiemelkedő rangú családok számára járt a földbe temetés. Másképp fogalmazva a jelek szerint a kiemelkedő státusú egyének rokonsági egységei a többségtől eltérő módon kezelték halottaikat.

Fontos eleme a jelenségnek, hogy a sírok a településen belül helyezkedtek el. Az élők és holtak sajátos viszonyának kifejeződésével állunk itt szemben. E sajátos viszony alapja, hogy a település területén eltemetett halottak elszemélytelenített szerepbe kerülnek, őskökké válnak,⁴² mégpedig jelen lévő őskökké. Érdekes módon ezek a sírok a korai megtelepedés időszakából valók, talán az első generáció egy családjának sírjai. Ha a közösség ilyen félreérthetetlenül kinyilvánítja a halottaikkal való együttélés szándékát, akkor ebből az következik, hogy a közösség saját egységének olyan képét alakítja ki, amelybe beletartoznak a megholtak, az ősök is. A közösség az identitását kívánja igazolni ezen a módon.⁴³

A Dunántúl középső részén jelentős számú késő lengyeli lelőhely ismert (a Szentgál környéki telepek, Veszprém), míg a korai időszak lelőhelyei – az egy Bakonyszűcsöt⁴⁴ kivéve – hiányoznak. A késői időszak lelőhelysűrűsége nyilvánvalóan a szentgáli Tűzköveshegygel hozható összefüggésbe. A bánya körüli feldolgozó falvak közelségében a Séd partján települt hatalmas (30 ha kiterjedésű) veszprémi lelőhely vezető szerepet játszott a kitermelt kőnersanyaggal való kereskedelem révén a környék települési struktúrájában. A kis sírcsoportban eltemetett személyek a település egyik kiemelkedő családjának tagjai lehettek.

Balaton–Lásinja kultúra

A 2003. évi feltárás délnyugati negyedében további sírokat találtunk, amelyek az előző sírcsoportnál

későbbiek, a Balaton–Lásinja kultúrából valók. A sírok közül három egymás közvetlen közelében helyezkedett el, egy negyedik (gyereksír) valamivel távolabb. Mindegyik sír a lengyeli kultúra települési rétegébe volt beásva, a Balaton–Lásinja kultúra települési jelenségeit a feltárás során nem találtuk meg.

9. sír (280. objektum, Q14 szelvény) (9. ábra):

Kelet-nyugati tájolású, jobb oldalán fekvő zsugorított váz. A koponya megsérült. A sírgödör nagyjából kerek, alja lapos. Sírmélység: 18 cm.

Mellékletek:

1. Kerámia. Bikónikus tál rövid felső résszel, éles törésvonallal, sötétszürke, sima felületű. Méretek: szá.: 15,5 cm, fá.: 9 cm, m.: 9 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.56. (21. ábra 1.)
2. Kerámia. Kis bikónikus csésze enyhén homorú felső résszel, lekerekített hasvonallal, sötétszürke, sima felületű. Méretek: szá.: 8 cm, fá.: 3,5 cm, m.: 9 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.57. (21. ábra 2.)
3. Kerámiatöredék. Nagy, harang alakú csőtalp, a tálrész hiányzik. Barna, szürke foltos, kopott felületű, belül szürke színű, rajta fekete sávokban festés (?) nyomai. Méretek: táltöredék átm.: 12,5 cm, talpátm.: 13 cm, m.: 13 cm. Ragasztott, erősen hiányos. Ltsz.: Ö 2005.1.58. (21. ábra 3.)
4. Kőeszköz a nyak előtt. Magkőmaradék, nagy magkő töredéke, dunántúli radiolarit, úrkút-ep-lényi típus. Méretek: 4,3 cm, 3,8 cm, 2,6 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.59. (21. ábra 4.)
5. Kőeszköz a fej mögött. Magkő-szilánk, dunántúli radiolarit, szentgáli típus. Méretek: 3 cm, 2,1 cm, 1,1 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.60. (21. ábra 5.)
6. Gyöngyök kagylóhéjból a nyakon. Négyzetes, álló téglalap alakú, lapos gyöngy két fűrt lyukkal a tetején, 2 ép, 3 töredék, valamint kagylóhéjékszer további apró töredékei. Méretek: 3,5 cm; 1,6 cm; 0,1 cm, 3,1 cm; 1,6 cm; 0,1 cm, 3,1 cm, 1,6 cm, 0,1 cm; 4,1 cm; 1,5 cm; 0,1 cm, 4 cm; 1,3 cm; 0,1 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.61. (21. ábra 6.)
7. Kagylóhéj, megmunkálatlan. Méretek: 5,7 x 3,1 cm. Kissé sérült. Ltsz.: Ö 2005.1.62. (21. ábra 7.)
8. Kőtöredék a fej fölött, esetleg csiszolt eszköz előforma. Bazalt. Mérete: 15,5 cm; 9 cm; 5,5 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.63. (21. ábra 8.)
9. Állatsont, állati állkapocs (kutya?). Méretek: h.: 14,5 cm, m.: 5,5 cm, sz.: 1,8 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.64.

A sír földjében nagyobb mennyiségű, a lengyeli

kultúrába tartozó kerámiatöredéket és paticsdarabot találtunk.

13. sír (555. objektum, Q22 szelvény) (10. ábra):

Délnyugat-északkelet tájolású, jobb oldalán fekvő, igen erősen zsugorított váz. A karok szorosan a test előtt, a lábak felhúzva, a sarok a csípőhöz igazítva. A sírt a 348. objektumba ásták be a 14. sírral együtt. A sírgödör feltja nem rajzolódott ki. Sírmélység: 43 cm.

Melléklet:

1. Kerámia a láb alatt és mögött, a korábbi szántás által széthúzva. Sötétszürke színű, sima felületű talpas tál. A tál bikónikus, a hasélen 4 lefelé húzott bütyök, a talp harang alakú, nem teljes, alja hiányzik. Méretek: szá.: 20 cm, talpátm.: 11 cm, m.: 17 cm. Ltsz.: Ö 2005.1.65. (22. ábra 1.)

A sír földjében több kőeszköz is előkerült, továbbá több Balaton–Lásinja kerámia, de ezek eleve töredékként kerülhettek a sírba, mert edény nem volt összeál-lítható belőlük.

14. sír (556. objektum, P21-22. szelvény) (11. ábra):

Délkelet-északnyugati tájolású, háton fekvő zsugorított váz, a lábak balra hajolnak. A bal kar és a jobb kézfej hiányzik, a sírban távolabb előkerült csontok vélhetően ehhez a vázhoz tartoznak. A 348. objektumba ásva. A sírgödör nem rajzolódik ki. A sírt szabálytalan, nagy mészkötömbök fedték. Sírmélység: 52 cm.

Melléklet nincs, a sír földjében több kőeszköz is előkerült, amelyek valószínűleg a lengyeli gödör anyagához tartoznak.

15. sír (562. objektum, Q21 szelvény) (12. ábra):

Északnyugat-délkeleti tájolású, bal oldalán fekvő zsugorított váz. A fej erősen hátra hanyatlott, a jobb kar és láb hiányzik. A 345. objektumba ásták be. A sír-folt nem rajzolódott ki. Sírmélység: 32 cm.

Melléklet: nem volt. A váz alatt előkerült kőeszköz inkább a lengyeli kultúra gödöranyagának tartható.

Zsugorított csontvázaz temetkezés volt mind a négy sír, tájolásuk változatos. A 9. sír a legszabályosabb közülük a váz és a mellékletek elhelyezkedése alapján. Az edények a váz körül voltak elhelyezve, a kagylóékszer a nyakon (részben előtte, részben a koponya mögött), az egyik pattintott kőeszköz a nyak előtt, a másik a fej mögött, a kinagyolt kőeszköz a fej fölött. A három egymás mellett fekvő temetkezés kevésbé szabályos. A 15. sír zsugorított csontvázaz volt, a jobb kar és a láb hiányzik, de inkább utólagos bolygatás semmint valamely rituális cselekvés okán. Melléklete

nem volt, a Balaton–Lasinja kultúrába való besorolása a másik két sírral való szomszédsága miatt történt és mert egy lengyeli objektumba beásva, egy cölöplyuk fölött találtuk meg. A 13. és 14. sír egy nagy lengyeli gödörben helyezkedett el egymás mellett. A 14-et szabálytalan mézskőtömbökből rakott halom borította, amely részben fedte a 13-at is. A 13. váz igen erősen zsugorított helyzetben feküdt. A szomszédos 14. sír bal karja a két váz között került elő. Emiatt arra gondolhatunk, hogy a vázat a letétel után megbolygatták. Mivel a kőhalom fedte a külön került kart is, tehát a bolygatás után kerülhettek a kövek a sírra. A sírok utólagos felnyitása, a holttesttel utólag végzett rituális cselekmény a neolitikumból öröklődött át a rézkorba.

A 9. sír edényei a középső rézkor tipikus formái, a bikónikus tál és a harangos csőtalp alapformának tekinthető,⁴⁵ a 13. sír talpas tálja szintén.⁴⁶ Az edények díszítetlenek, ennek a ténynek jelentősége van a leletek értékelése szempontjából. A bikónikus tál rövid felső résszel a lengyeli kultúrából eredő nagyon gyakori forma, de hiányzik a felső részről a Balaton–Lasinja kultúrában szokásos díszítés, a díszítetlen változat ott ritka.⁴⁷ A csőtalpas tál tálrésze a négy lecsüngő bütyökkel jobban illeszkedik a kultúrába.⁴⁸ A kis bikónikus csésze díszítés, fül nélkül nem jellemző, ellenben megtaláljuk a Ludanice kultúra Budapest környéki lelőhelyein.⁴⁹ A 9. sír talptöredékén lévő fekete sávos minta a jellegéből következtetve lehet festés maradványa. A középső rézkorban nem jellemző a festés, de a Ludanice kultúrában szórványosan előfordul még a lengyeli kultúra vörös alapon fehér festése.⁵⁰ A fekete festés ugyanúgy a késői lengyeli kultúra⁵¹ örökségként értékelhető. A két sírban talált négy edény

összességében erős lengyeli hagyományokat őriz, az edényformák a középső rézkor általános formakincsébe tartoznak és hiányzik a Balaton–Lasinja kultúra jellegzetes kannelurás díszítése. Ezen jellegzetes vonások alapján a leletegyüttes az észak-dunántúli lelőhelyek anyagával rokonítható.⁵² A gyereksír kagylónyáklánca folyami kagylóból készült, de minden bizonnyal a korábbi tengeri kagyló ékszerek utóda. Átfűrt folyami kagyló előfordult a lengyeli kultúrában Zengővárkonyban a 79. sírban,⁵³ az átfűrt lemezek azonban egyediek.

A Balaton–Lasinja kultúra ismert temetkezése alapján hamvasztásos és zsugorított csontvázas temetkezésre van adat,⁵⁴ ezek edénymelléklettel rendelkeznek vagy melléklet nélküliek. A 13. sír kőpakolásához hasonló a Dunántúlról nem ismert, de a Ludanice kultúra szlovákiai sírleletei között előfordul ilyen.⁵⁵ A temetkezési módnak ez a Ludanice kultúrához kötődő szála megerősíti a kerámia alapján kialakult képet, a sírok az észak-dunántúli középső rézkor leleteihez tartoznak. M. Virág Zsuzsa településtörténeti elemzésében felvetette, hogy esetleg a Bakony-hegység alkothattott természetes határt a Balaton–Lasinja kultúra északi elterjedésében,⁵⁶ mivel akkor még nem állt rendelkezésre forrásanyag ettől délre. A veszprémi sírok adalékul szolgálnak a kérdés megoldásához. Ha figyelembe vesszük, hogy Somogyi Katalin a Somogy megyei Balaton–Lasinja leletek feldolgozásakor⁵⁷ az észak-somogyi lelőhelyeket az észak-dunántúli és alsó-ausztriai leletkörhöz sorolta, akkor nem meglepő a Balatontól északra ugyanennek a lelettípusnak a felbukkanása. A leletek szaporodásával egyre világosabbá váló kép felveti az eddig használt terminológia érvényességének kérdését.⁵⁸

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

ASSMANN 2004 = ASSMANN, J.: A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magas-kultúrákban. Budapest 2004

BÁNFFY 1995 = BÁNFFY, E.: South-West Transdanubia as a mediating area. On the cultural history of the Early and Middle Chalcolithic. In: Archaeology and settlement history in the Hahót basin, south-west Hungary. (Ed.: Szőke, B. M.) Antaeus 22. 1995. 157–196.

BÁNFFY1996 = BÁNFFY, E.: Javarézkori kultikus gödör Balatonmagyaród – Homoki dűlőből. In: Évezredek üzenete a láp világból (Régészeti kutatások a Kis-Balaton területén 1979 – 1992). (Szerk.: Költő L., Vándor L.), Kaposvár–Zalaegerszeg 1996. 25–27.

BONDÁR 1995 = BONDÁR, M.: The settlement of the Lengyel culture at Zalaszentbalázs. In: Archaeology and settlement history in the Hahót basin, south-west Hungary. (Ed.: Szőke, B. M.), Antaeus 22. 1995. 51–70.

DOMBAY 1960 = DOMBAY, J.: Die Siedlung und das Gräberfeld in Zengővárkony. ArchHung 37. 1960.

EGRY 1999 = M. EGRY, I.: Javarézkori település nyomai Ménfőcsanak határában (Siedlungsspuren der Kupferzeit auf dem Terrain des Einkaufszentrums Ménfőcsanak). Arrabona 37. 1999. 11–64.

EGRY 2003 = M. EGRY, I.: Rézkori településrészlet Mosonszentmiklós – Egyéni földek lelőhelyen (Das Detail einer kupferzeitlichen Siedlung auf dem Fundort Mosonszentmiklós – Egyéni földek). MFMÉ StudArch IX. 2003. 95–100.

- ÉVI JEL 1930–31 = Laczkó D.: Évi jelentés a Veszprémmegyei Múzeum és Múzeumi Könyvtár 1930/30. évi fejlődéséről és évvégi állapotáról. Veszprém 1931.
- ILON 2004 = ILON, G.: Szombathely őskori településtörténetének vázlata. (Outline of the pre-historic settlement of Szombathely). Szombathely 2004
- HORVÁTH–H. SIMON 2003 = HORVÁTH, L. A. – H. SIMON, K.: Das Neolithikum um die Kupferzeit in Südwesttransdanubien. Siedlungsgeschich und Forschungsstand. *Inventaria Praehistorica Hungariae VIII*. Magyar Nemzeti Múzeum Budapest 2003
- KALICZ 1969 = KALICZ, N.: A rézkori balatoni csoport Veszprém megyében. (Die kupferzeitliche Balaton-Gruppe im Komitat veszprém). *VMMK* 8. 1969. 83–90.
- KALICZ 1969–70 = KALICZ, N.: A balatoni csoport emlékei a Dél-Dunántúlon. (Funde der Balaton-Gruppe in Südtransdanubien). *JPMÉ* 14–15. 1969–70. 75–96.
- KALICZ 1977 = KALICZ, N.: Früh- und spätneolithische Funde in der Gemarkung des Ortes Lánycsók (Vorbericht). *JPMÉ* 22. 1977. 137–156.
- KALICZ 1985 = KALICZ, N.: Kőkori falu Aszódon (Neolithisches Dorf in Aszód). Petőfi Múzeum, Aszód 1985
- KALICZ 1995a = KALICZ, N.: Die Balaton-Lasinja-Kultur in der Kupferzeit Südost- und Mitteleuropas. In: Neuere Daten zur Siedlungsgeschichte und Chronologie der Kupferzeit des Karpatenbeckend. (Hrsg.: Kovács, T.), *Inventaria Praehistorica Hungariae VII*. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest 1995. 37–49.
- KALICZ 1995b = KALICZ, N.: Letenye–Szentkereszt-domb: ein Siedlungsplatz der Balaton–Lasinja-Kultur. In: Neuere Daten zur Siedlungsgeschichte und Chronologie der Kupferzeit des Karpatenbeckend. (Hrsg.: Kovács, T.), *Inventaria Praehistorica Hungariae VII*. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest 1995. 61–106.
- KALICZ 2003 = KALICZ, N.: Az újkőkorszaki és a rézkori megtelepedés maradványai a nagykanizsai Inkey-kápolna mellett (Kr. e. 5. évezred első harmadától a 3. évezred első feléig) (Endneolithische und kupferzeitliche Besiedlung bei Nagykanizsa (Inkey-Kapelle). Zalai Múzeum 2003. 7–47.
- KALICZ – SZÉNÁSZKY 2001 = KALICZ, N. – G. SZÉNÁSZKY, J.: Spondylus-Schmuck im Neolithikum des Komitats Békés, Südostungarn. *Praehistorische Zeitschrift* 76. 2001. 24–54.
- MILISAUSKAS 2002 = MILISAUSKAS, S.: European Prehistory. A survey. (Ed.: Milisaukas, S.) Kluwer Academic/Plenum Publishers New York 2002
- NEUGEBAUER-MARESCH 1995 = NEUGEBAUER-MARESCH, Ch.: Mittelneolithikum: Die Bemaltkeramik. In: Lenneis, E. – Neugebauer-Maresch, Ch. – Ruttkay, E.: Jungsteinzeit in Osten Österreichs. St. Pölten–Wien 1995. 57–107.
- NEUGEBAUER–NEUGEBAUER-MARESCH 2003 = NEUGEBAUER, J.-W. – NEUGEBAUER-MARESCH, Ch.: Die Doppel-Sonderbestattung der Bemaltkeramik von Reichersdorf, Marktgemeinde Nußdorf ob der Traisen, NÖ. In: Morgenrot der Kulturen. Frühe Etappen der Menschheitsgeschichte in Mittel- und Südosteuropa. Festschrift für Nándor Kalicz zum 75. Geburtstag. (Hrsg.: Jerem, E., Raczky, P.) *Archaeolingua*, Budapest 2003. 327–334.
- NÉMETH 1994 = T. NÉMETH, G.: Vorbericht über spätneolithische und frühkupferzeitliche Siedlungsspuren bei Lébény (Westungarn). (Késő neolit és rézkori településnyomok Lébény határában.) *JAMÉ* 36. 1994. 246–261.
- NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ 1986 = NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V.: Vorbericht über die Ergebnisse der systematischen Grabung in Svodín in den Jahren 1971–1983. *SlovArch* 34–1. 1986. 133–176.
- NEVIZÁNSKY 1985 = NEVIZÁNSKY, G.: Grabfunde der äneolithischen Gruppen der Lengyel-Kultur als Quelle zum Studium von Überbauerscheinungen. *ArchRoz* 37. 1985. 58–82.
- PADER 1982 = PADER, E.-J.: Symbolism, Social Relations and the Interpretation of Mortuary Remains. *BAR Int. Ser.* 130. 1982.
- PAVÚK–BÁTORA 1995 = PAVÚK, J. – BÁTORA, J.: Siedlung und Gräber der Ludanice-Gruppe in Jelšovce. Nitra 1995
- RACZKY 1974 = RACZKY, P.: A lengyeli kultúra legkésőbbi szakaszának leletei a Dunántúlon (Funde der spätesten Phase der Lengyel-Kultur in Westungarn). *ArchÉrt* 101. 1974. 185–210.
- REGENYE 1994 = REGENYE J.: Építési áldozat a lengyeli kultúrából, Bakonyszücsről. (Bauopfer der Lengyel-Kultur aus Bakonyszücs). In: A kőkortól a középkorig. Tanulmányok Trogmayer Ottó 60. születésnapjára. (Szerk.: Lőrinczy G.), Szeged 1994. 151–160.
- REGENYE 2001 = REGENYE, J.: Settlements of the Lengyel culture around Tüzköveshegy in Szentgál. In: Sites and Stones. Lengyel culture in western Hungary and beyond. Lengyel'99 and IGCP-442 Conference, Veszprém, 1999. (Szerk.: Regenye J.), Veszprém 2001. 71–79.
- REGENYE 2004 = REGENYE, J.: Háztípusok és település-szerkezet a késői lengyeli kultúrában veszprémi és szentgáli példák alapján. (House types and settlement structure in the Late Lengyel culture, based in the examples at Veszprém and Szentgál). *VMMK* 23. 2004. 25–47.
- RUTTKAY 1987 = RUTTKAY, E.: Ein Brandgrab der Lengyelkultur mit einer Henkelschale aus Ursprung, Niederösterreich. *Ann. Naturhist. Mus. Wien* 89. 1987. 211–224.
- SIKLÓSI 2004 = SIKLÓSI, Zs.: Prestige goods in the Neolithic of the Carpathian Basin. Material manifestations of social differentiation. *ActaArchHung* 55. 2004. 1–62.
- SOMOGYI = SOMOGYI, K.: A Balaton-Lasinja-kultúra leletanyaga Somogy megyében. (Die Funde der

- Balaton-Lasinja-Kultur im Komitat Somogy). ComArchHung 2000. 5–48.
- TOČIK 1991 = TOČIK, A.: Erforschungsstand der Lengyel-Kultur in der Slowakei. Rückblick und Ausblick. In: Die Kupferzeit als historische Epoche. Symposium Saarbrücken und Otzenhausen 1988., (Ed.: Lichardus, J.) Bonn 1991. 301–317.
- VIRÁG 1996 = M. VIRÁG Zs.: Középső rézkor. In: Évezredek üzenete a láp világából (Régészeti kutatások a Kis-Balaton területén 1979–1992). (Szerk.: Költő L., Vándor L.) Kaposvár–Zalaegerszeg 1996. 22–23.
- VIRÁG 2002. = M. VIRÁG, Zs.: Data on the Middle Copper Age archaeological topography of Budapest environs. BudRég 36. 2002. 93–113.
- VIRÁG 2003 = M. VIRÁG, Zs.: Settlement historical research in Transdanubia in the first half of the Middle Copper Age. In: Morgenrot der Kulturen. Frühe Etappen der Menschheitsgeschichte in Mittel- und Südosteuropa. Festschrift für Nándor Kalicz zum 75. Geburtstag. (Hrsg.: Jerem, E., Raczky, P.) Archaeolingua, Budapest 2003. 376–400.
- ZALAI-GAÁL 1988 = ZALAI-GAÁL, I.: Közép-európai neolitikus temetők szociálarchaeológiai elemzése. (Sozialarchäologische Untersuchungen des mittlereuropäischen Neolithikums aufgrund der Gräberfeldanalyse). BÁMÉ 14. 1988. 5–178.
- ZALAI-GAÁL 1991 = ZALAI-GAÁL, I.: Die chronologische und soziale Bedeutung der Mitgabe von Steinäxten in den spätneolithischen Gräbern Südtransdanubiens. In: Die Kupferzeit als historische Epoche. Symposium Saarbrücken und Otzenhausen, 6.-13. 11. 1988. (Hrsg.: Lichardus, J.) Bonn 1991. 389–399.
- ZALAI-GAÁL 1996 = ZALAI-GAÁL, I.: Die Kupferfunde der Lengyel-Kultur im südlichen Transdanubien. ActaArchHung 48. 1996. 1-34.
- ZALAI-GAÁL 1999 = ZALAI-GAÁL, I.: A lengyeli kultúra sírjai Pári-Altackerben. (Die Gräber der Lengyel-Kultur in Pári-Altacker, SO-Transdanubien). WMMÉ 21. 1999. 7–37.
- ZALAI-GAÁL 1999-2000 = ZALAI-GAÁL, I.: A státus és hierarchia kérdései a lengyeli kultúra közösségeiben. (Die Fragen des Status und der Hierarchie in den Gemeinschaften der Lengyel-Kultur) JPMÉ 44–45. 1999–2000. 43–69.
- ZALAI-GAÁL 2001 = ZALAI-GAÁL, I.: Die Brandbestattung im Spätneolithikum Transdanubiens. In: Sites and Stones. Lengyel culture in western Hungary and beyond. Lengyel'99 and IGCP-442 Conference Veszprém 1999. Veszprém 2001. 37–45.
- ZALAI-GAÁL 2002 = ZALAI-GAÁL, I.: Die neolithische Gräbergruppe-B1 von Mórág–Tüzködomb. I. Die archäologischen Funde und Befunde. Szekszárd–Saarbrücken 2002
- ZALAI-GAÁL 2003a = ZALAI-GAÁL, I.: Geschlechterrollen im Spätneolithikum Südtransdanubiens. I. Die Kinder. ActaArchHung 54. 2003. 27–80.
- ZALAI-GAÁL 2003b = ZALAI-GAÁL, I.: Das Henkelge-
 faß aus Györe: Ein Beitrag zu den chronologischen und kulturellen Beziehungen der Lengyel-Kultur. In: Morgenrot der Kulturen. Frühe Etappen der Menschheitsgeschichte in Mittel- und Südosteuropa. Festschrift für Nándor Kalicz zum 75. Geburtstag. (Hrsg.: Jerem, E., Raczky, P.) Archaeolingua, Budapest 2003. 285–309.
- 1 A feltárásnál munkatársam Prander Péter volt, közreműködését ezúton is köszönöm.
- 2 REGENYE 2004
- 3 RACZKY 1974
- 4 ÉVI JEL 1930–31. 12.
- 5 A kövek meghatározását T. Biró Katalin végezte.
- 6 ZALAI-GAÁL 1988. 71.
- 7 RACZKY 1974. 187.
- 8 REGENYE 2001. 5. ábra 5., 9.
- 9 ILON 2004. 35–36., 8. t. 2.
- 10 RUTTKAY 1987. 217–218., 3a. ábra
- 11 ZALAI-GAÁL 2003b
- 12 NEUGEBAUER–NEUGEBAUER–MARESCH 2003. 3. ábra 8.
- 13 FRIESINGER 1964. 9–10. ábra
- 14 BONDÁR 1995. 70. tábla 179.
- 15 ZALAI-GAÁL 1996. 11. ábra 4.
- 16 ZALAI-GAÁL 1996. 9. ábra 2.
- 17 REGENYE 2001. 7. ábra 1.
- 18 NEUGEBAUER–MARESCH 1995. 31. ábra 4.
- 19 KALICZ 1985. 52. kép 7–8.
- 20 ZALAI-GAÁL 1988. 79.
- 21 ZALAI-GAÁL 1999. 10. kép
- 22 ZALAI-GAÁL 2002. 2. tábla 1A2a típus; DOMBAY 1960. 73. tábla 5.; KALICZ 1977. 9. kép 5–7.
- 23 KALICZ 1985. 42. kép 8.; DOMBAY 1960. 51. tábla 8.
- 24 KALICZ 1985. 42. kép 7.
- 25 NEUGEBAUER–NEUGEBAUER–MARESCH 2003. 3. kép 5.
- 26 DOMBAY 1960. 105. tábla 1., 4., 81. tábla 17.
- 27 BONDÁR 1995. 70. tábla 177.
- 28 KALICZ 1977. 8. kép 4.; ZALAI-GAÁL 1996. 11. kép 1. (a kiöntő nélkül)
- 29 RACZKY 1974. 187. 14. kép 4–8.
- 30 ZALAI-GAÁL 1988. 15., 1991
- 31 ZALAI-GAÁL 2003a. 47.
- 32 SIKLÓSI 2004. 8.
- 33 KALICZ – SZÉNÁSZKY 2001; SIKLÓSI 2004. 21–22.
- 34 NĚMEJCOVÁ–PAVÚKOVÁ 1986. 145.
- 35 KALICZ 1969–70. 140., 8. tábla 2–6.
- 36 ZALAI-GAÁL 1988. 73.
- 37 ZALAI-GAÁL 1988. 15., 1999–2000; MILISAUSKAS 2002. 181., 238.
- 38 PADER 1982. 57–58.
- 39 KALICZ 1985. 22.; ZALAI-GAÁL 1988. 71., 77.; ZALAI-GAÁL 1999–2000. 55–56.; SIKLÓSI 2004. 6.
- 40 BÁNFFY 1995. 169.; NEUGEBAUER–MARESCH 1995. 93.; ZALAI-GAÁL 2001.

- ⁴¹ PAVÚK-BÁTORA 1995. 119.
⁴² PADER 1982. 39.
⁴³ MILISAUSKAS 2002. 181.; ASSMANN 2004. 61–64.
⁴⁴ REGENYE 1994
⁴⁵ KALICZ 1995b. 75–76.; KALICZ 2003. 14.
⁴⁶ KALICZ 1995a. 3. ábra 12.
⁴⁷ HORVÁTH–H. SIMON 2003. 21. kép 11.
⁴⁸ HORVÁTH–H. SIMON 2003. 21. kép 9., 24. kép 3.
⁴⁹ VIRÁG 2002. 12. kép 2.
⁵⁰ PAVÚK-BÁTORA 1995. 65–66.
⁵¹ Fekete festés a késői lengyeli kultúrában előfordult pl. Zalaszentbalázson BONDÁR 1995. 55., Veszprémben RACZKY 1974. 199.
⁵² NÉMETH 1994. 244.; EGRY 1999., 2003. Köszönöm M. Virág Zsuzsannának a kerámialeletek értékeléséhez adott értékes tanácsait.
⁵³ DOMBAY 1960. 34. tábla 4.
⁵⁴ KALICZ 1969. 86., 1969–70. 81.; NÉMETH 1994; BÁNFFY 1996; VIRÁG 1996. 23., 30.; SOMOGYI 2000. 6.; ILON 2004. 40–41.; HORVÁTH–H. SIMON 2003. 110.,
⁵⁵ NEVIZÁNSKY 1985. 65.; TOČIK 1991. 306.
⁵⁶ VIRÁG 2003. 394.
⁵⁷ SOMOGYI 2000. 41.
⁵⁸ A rajzokat Nagy Katalin, a tárgyfotókat Oszkó Zsuzsa készítette.

BURIALS AT THE SITE VESZPRÉM, JUTASI STREET (LENGYEL CULTURE, BALATON-LASINJA CULTURE)

Veszprém is one of the most significant sites of the late period of the Lengyel culture and it has been known almost for a quarter of a century. There have been excavations at several points of this extensive settlement, at two places graves have come up as well. During the excavation of 2003, the graves of the Lengyel culture turned up at only one point, in the north-western quarter of the settlement, on a free area between the houses and the huge pits used for extracting clay.

Eight graves belong to the group of graves. All of them are inhumation burials, seven of them are in contracted position, while one is lying on its back. The east – west orientation dominates, half of the graves like this, but three of them deviate a bit from this orientation to the north. One grave appears with a west – east orientation. The former ones are all lying on their left sides, while the latter one is lying on its right, so the face consistently fronts to the south.

The graves are rich in grave furniture as it is usual in the burials of the Lengyel culture. The richest grave is the 5th one (male) that lies in the middle of the group of graves: 4 vessels, a shaft-hole axe, a polished axe, a chisel, the fragment of another axe, a whetstone, 6 flint tools, among them an obsidian one, 1 boar tusk, 2 polished bone tools and 5 beads were in the grave. The 6th and 7th graves, two female burials also contained varied grave furniture. In the 6th grave there were 5 vessels, 2 flint tools and ochre pieces, while in the 7th grave 7 vessels, 12 beads and 5 red deer teeth, 2 stone tools and the fragment of a quern were found. In the 2nd (male) grave a shaft-hole axe and a stone chisel turned up beside 2 vessels. In the 3rd (female) grave a stone tools was placed next to 3 vessels. In the remaining 3 graves there was only one piece of grave furniture in each: a vessel in the 4th grave, a flint tool in the 1st child grave, and in the 8th (male) grave there was also a flint tool.

To identify the age of the burials, the pottery placed into the graves may help. There were 22 vessels altogether in 6 out of the 8 uncovered graves, 7 of them are fragmentary. The grave ceramics is really varied in its composition. Paint-

ed vessels of good quality were found in the graves, the only exception is the 6th grave. The painted vessels of the 4th, 5th, 7th graves are more archaic pieces compared to the vessel with a handle found in the 3rd grave, and the cup and the pedestalled bowl of the 6th grave. We can find related pieces in the pottery from the late period found in the cemeteries in the southern part of Transdanubia, and in some Austrian finds. The ceramics entirely have the characteristic features of the II and III period of the Lengyel culture. On the basis of this, the graves are most likely from the II b period. The vessels found in the graves during the excavation in 1972 have the characteristics that are typical to the late Lengyel culture. On the basis of this, the graves are most likely from the II b period. The vessels found in the graves during the excavation in 1972 have the characteristics that are typical to the late Lengyel culture, they are different from the previously depicted grave pottery. This earlier excavation took place in the center of the settlement, while the one in 2003 was done at the western margin of it. Here we found painted pottery in the material of the settlement as well, in some features in huge quantity. According to the signs, the western margin of the settlement was the earliest inhabited part, the graves might have got underground in the early period of the life of the settlement.

In the south-western quarter of the excavation in 2003, we found some graves that can be dated later than the previous group of graves and belong to the Balaton-Lasinja culture. Three of the graves were in the immediate vicinity of each other, while the fourth one (child grave) was a bit further. All of the graves were dug in the cultural layer of the Lengyel culture, we did not find any settlement occurrence of the Balaton-Lasinja culture during the excavation.

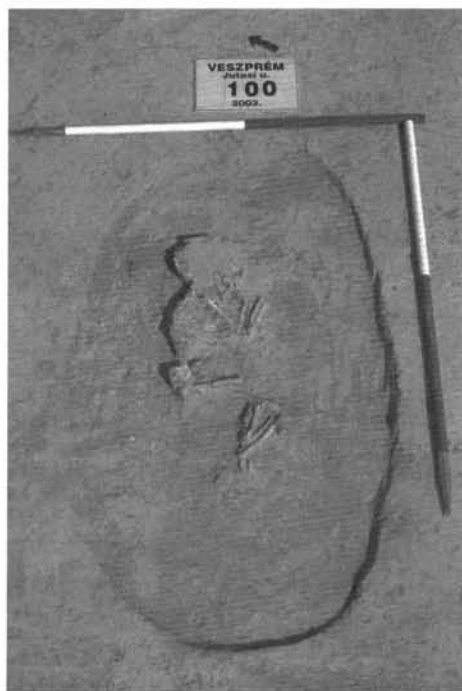
All four graves were inhumation burials in contracted position with various orientations. The 9th grave was a child burial with vessel and shell-jewellery furniture. The three adult burials lying next to each other are less regular: the 15th grave was inhumation burial in contracted positions, the

right arm and leg are missing, but rather because of post-disturbing than some ritual action, while the 13th and 14th graves were next to each other in a big pit of the Lengyel culture. The 14th was covered with a pile stacked up of irregular blocks of limestone, and partly this covered the 13th

as well. This rare burial habit occurs in the Ludanice culture. The connection of the way of burying to the Ludanice culture strengthens the theory developed from the pottery that the graves belong to the north Transdanubian Middle Copper Age find horizon.

1. ábra. Veszprém, Jutasi út, az ásátás helyszínrajza, a sírok sötét foltként jelölve
 Figure 1. Veszprém, Jutasi St., the lay-out of the excavation, the graves are marked as dark patches

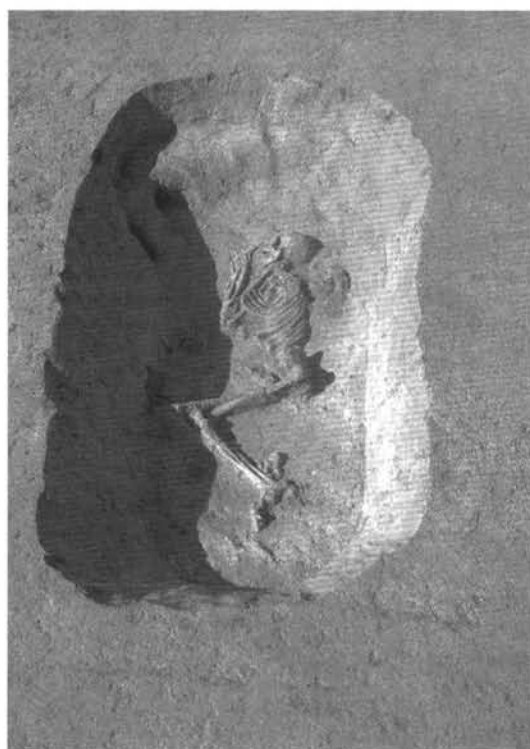
2. ábra. Veszprém, Jutasi út, 1. sír
Figure 2. Veszprém, Jutasi St., grave 1.

3. ábra. Veszprém, Jutasi út, 2. sír
Figure 3. Veszprém, Jutasi St., grave 2.

4. ábra. Veszprém, Jutasi út, 3. sír
Figure 4. Jutasi St., Veszprém, grave 3.

5. ábra. Veszprém, Jutasi út, 4. sír
Figure 5. Veszprém, Jutasi St., grave 4.

6. ábra. Veszprém, Jutasi út, 5. sír
 Figure 6. Veszprém, Jutasi St., grave 5.

7. ábra. Veszprém, Jutasi út, 6. és 7. sír
 Figure 7. Veszprém, Jutasi St., graves 6 and 7.

8. ábra. Veszprém, Jutasi út, 8. sír
 Figure 8. Veszprém, Jutasi St., grave 8.

9. ábra. Veszprém, Jutasi út, 9. sír
 Figure 9. Veszprém, Jutasi St., grave 9.

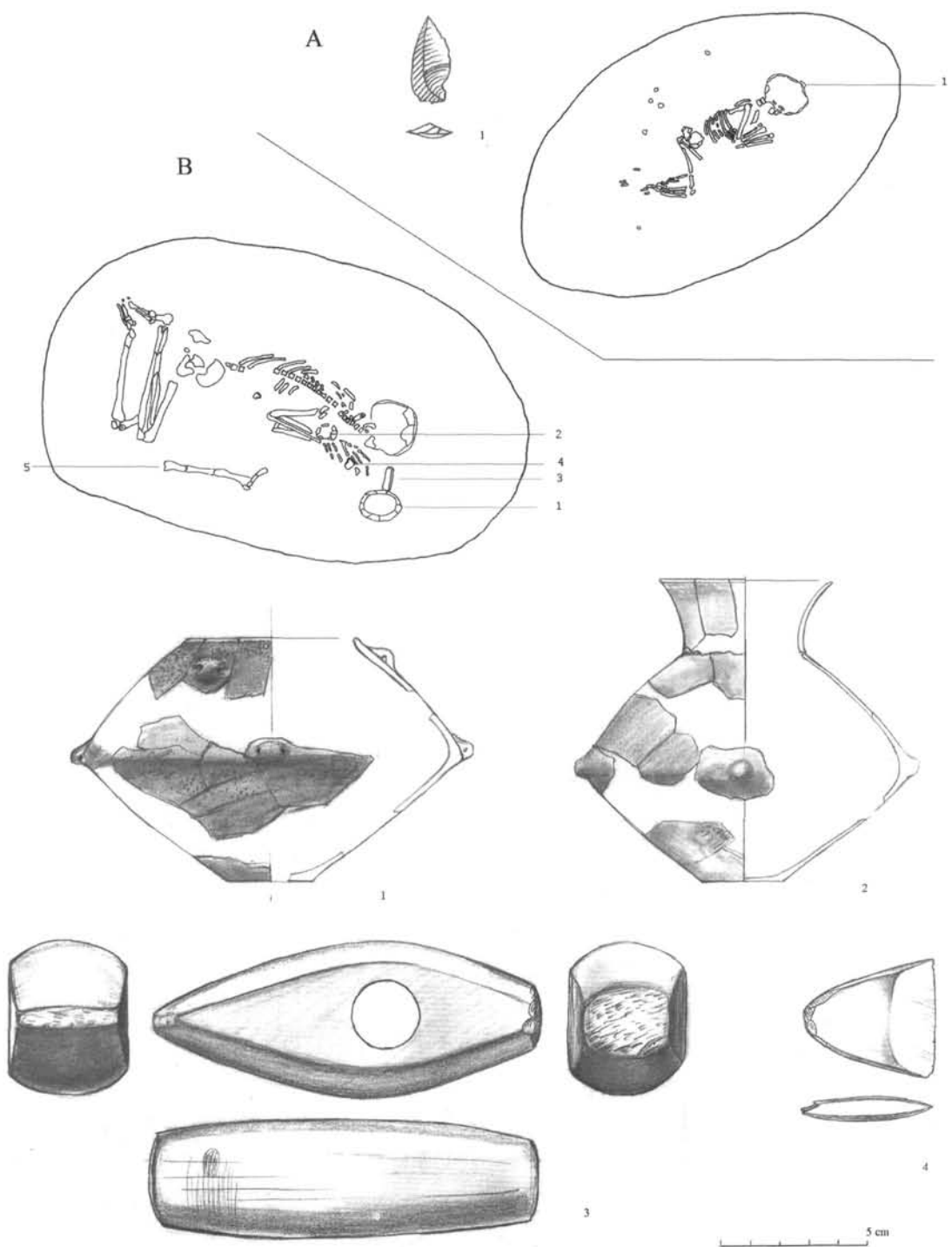
10. ábra. Veszprém, Jutasi út, 13. sír
Figure 10. Veszprém, Jutasi St., grave 13.

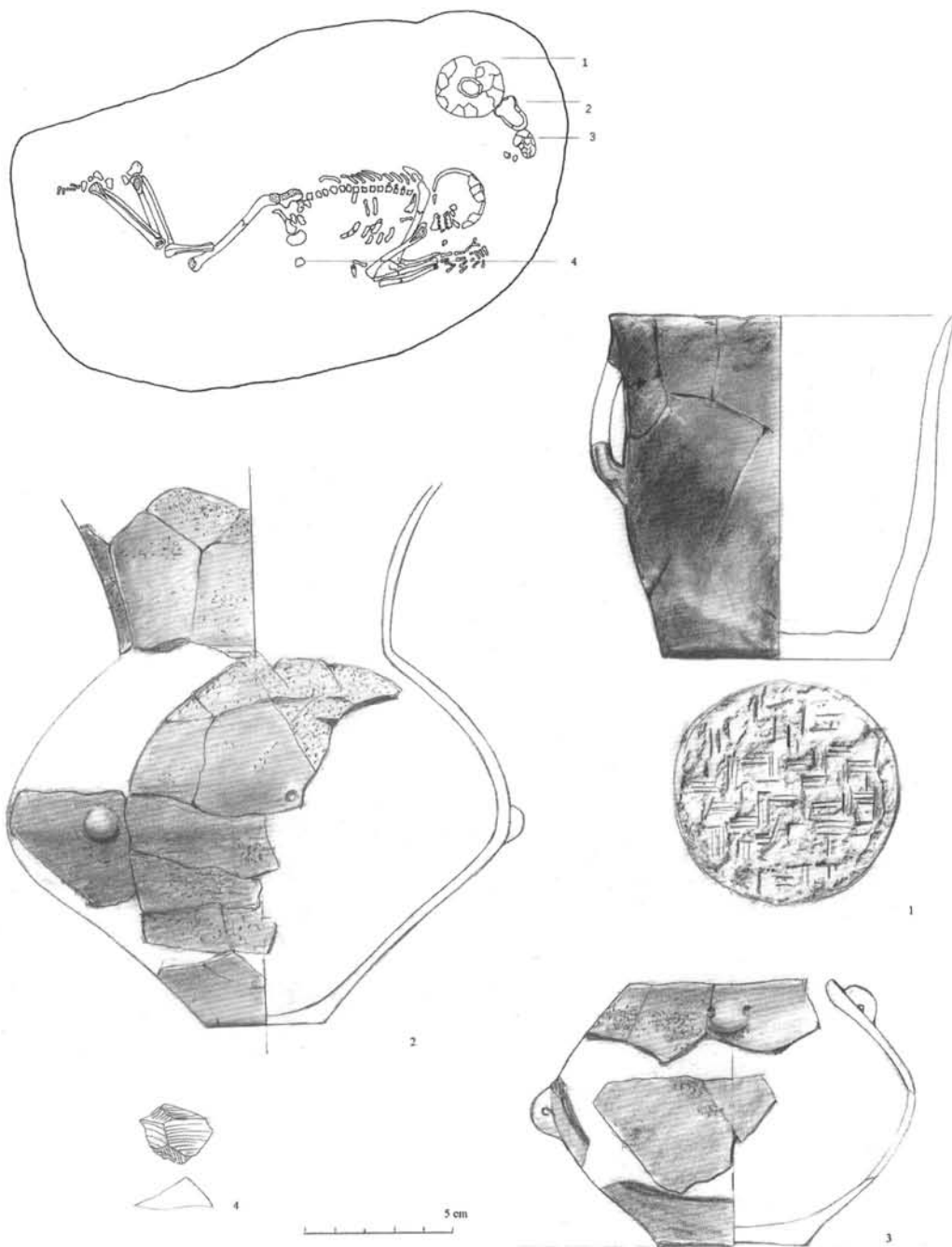
11. ábra. Veszprém, Jutasi út, 14. sír
Figure 11. Veszprém, Jutasi St., grave 14.

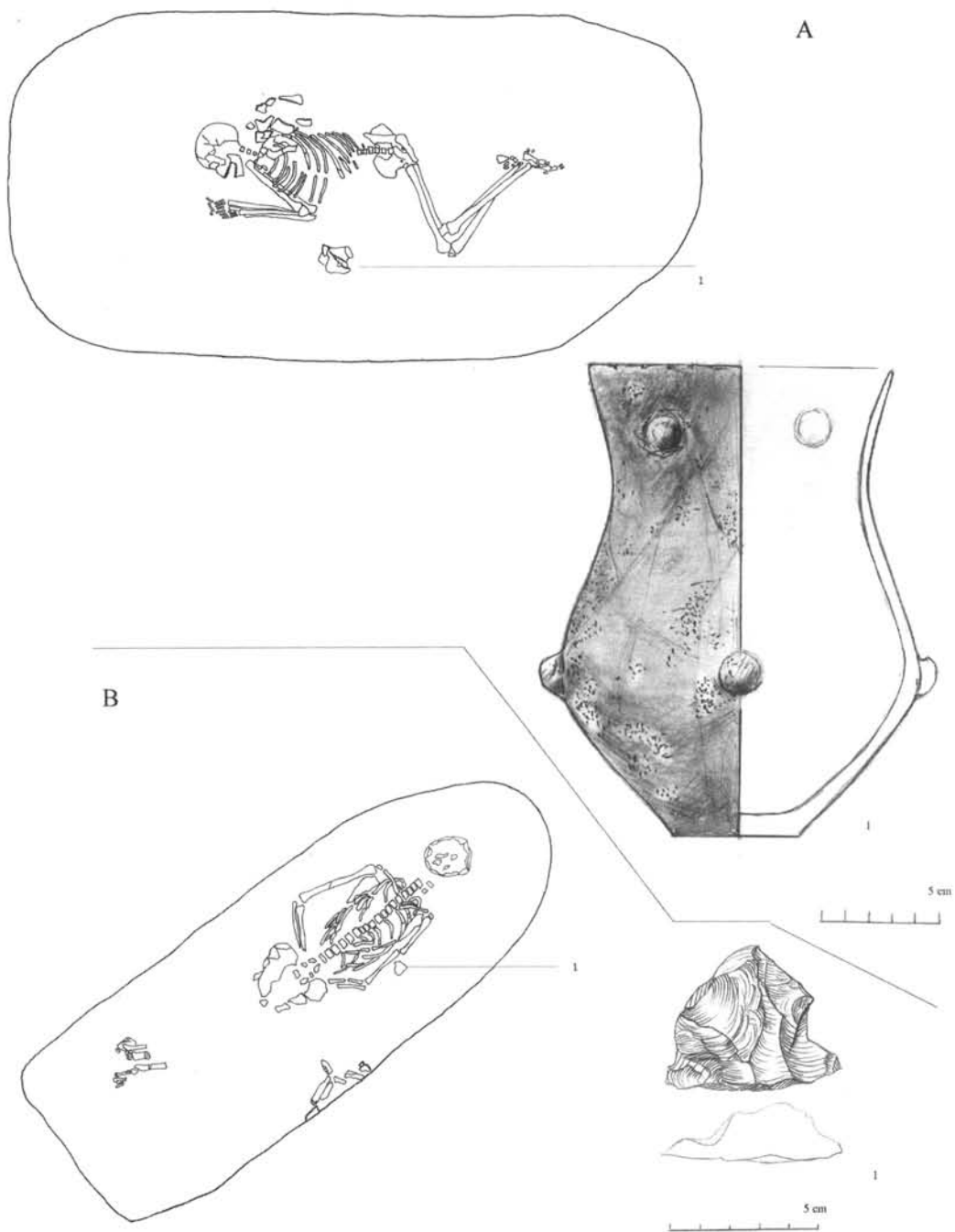
12. ábra. Veszprém, Jutasi út, 15. sír
Figure 12. Veszprém, Jutasi St., grave 15.

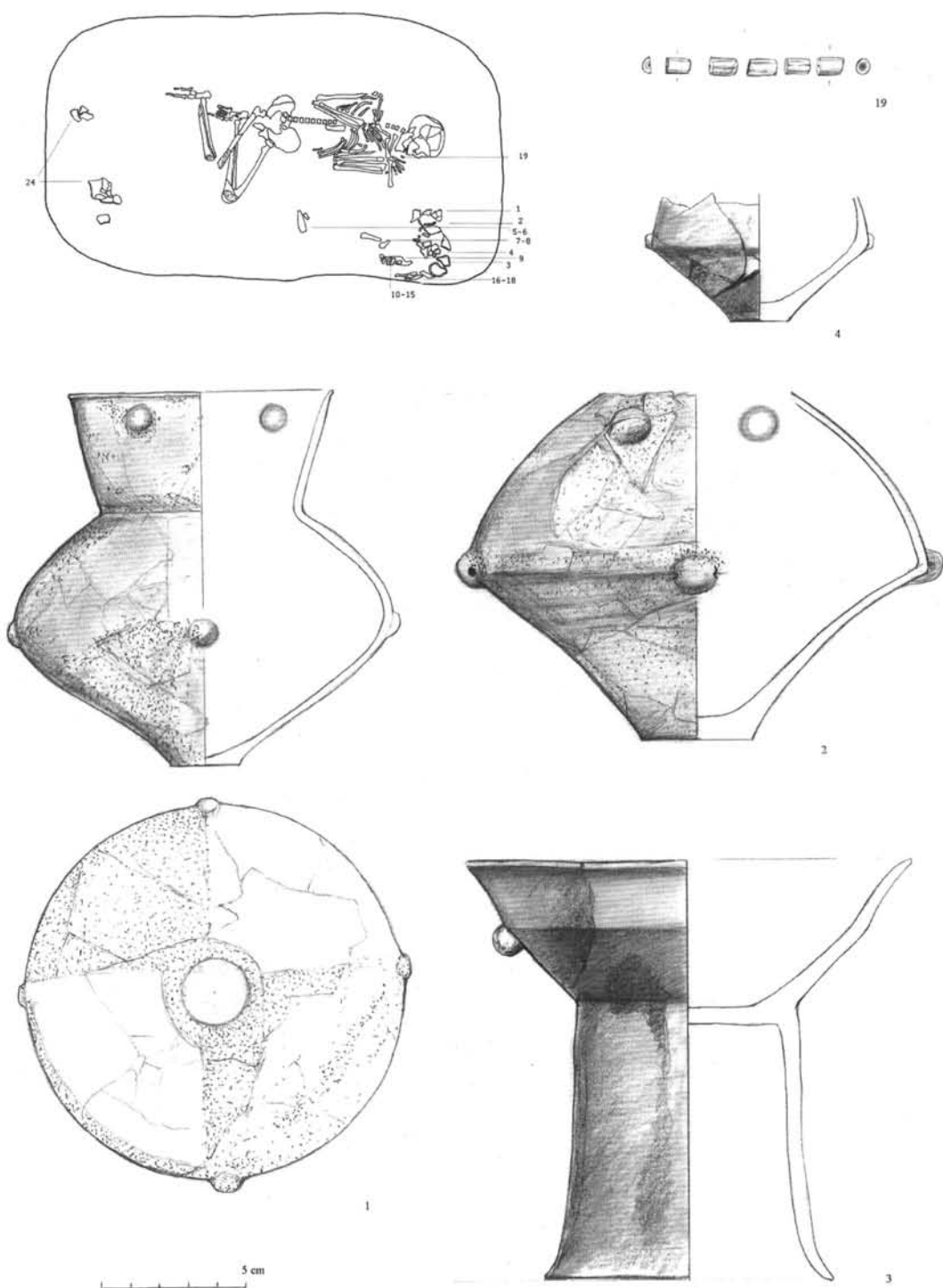
13. ábra. Veszprém, Jutasi út, A 1. 1. sír, B 1-4. 2. sír.
 Figure 13. Veszprém, Jutasi St., A 1: grave 1; B 1-4: grave 2.

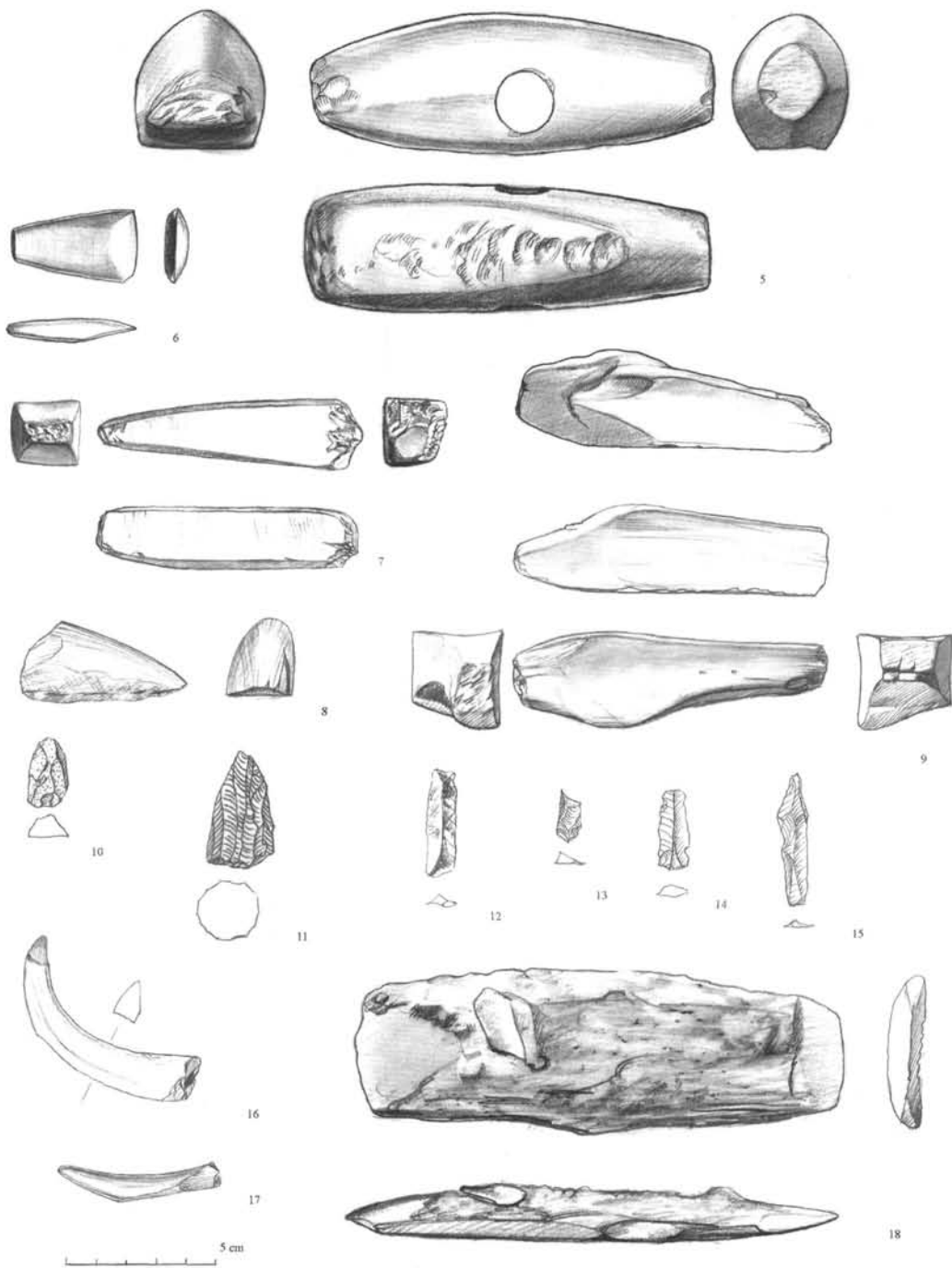
14. ábra. Veszprém, Jutasi út, 3. sír
 Figure 14. Veszprém, Jutasi St., grave 3.

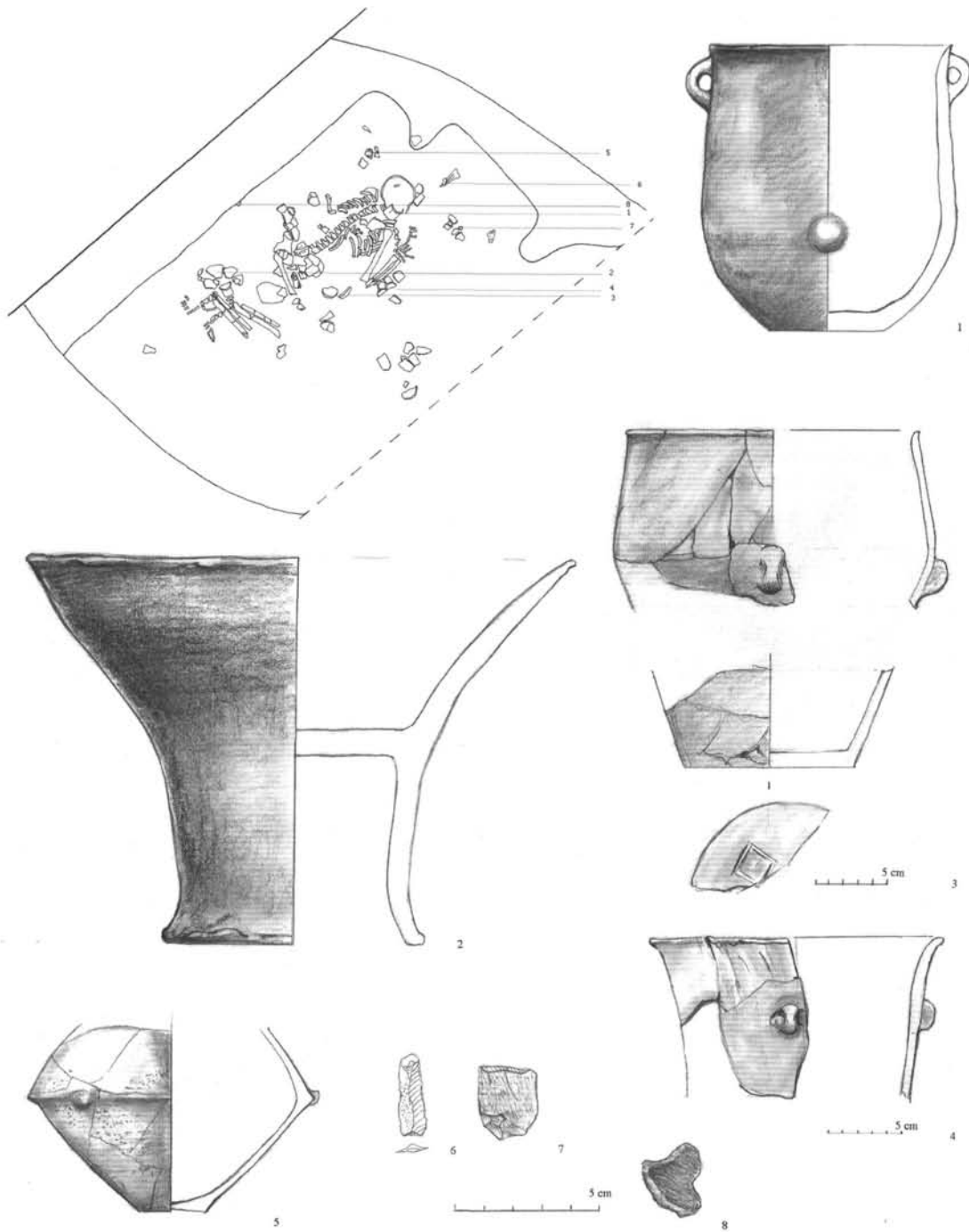
15. ábra. Veszprém, Jutasi út, A I. 4. sír, B I. 8. sír
 Figure 15. Veszprém, Jutasi St., A I. grave 4; B I. grave 8.

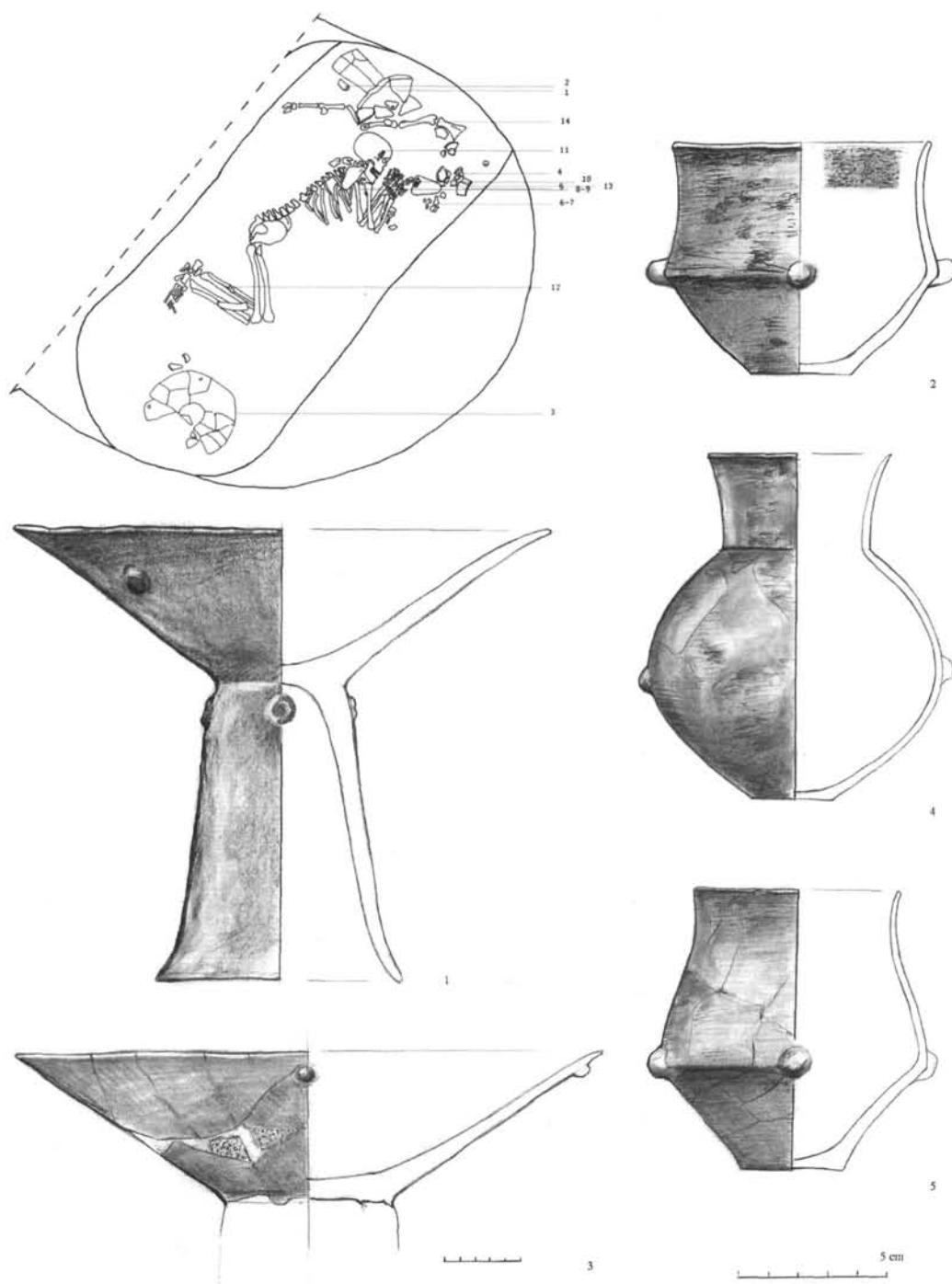
16. ábra. Veszprém, Jutasi út, 5. sír
 Figure 16. Veszprém, Jutasi St., grave 5.

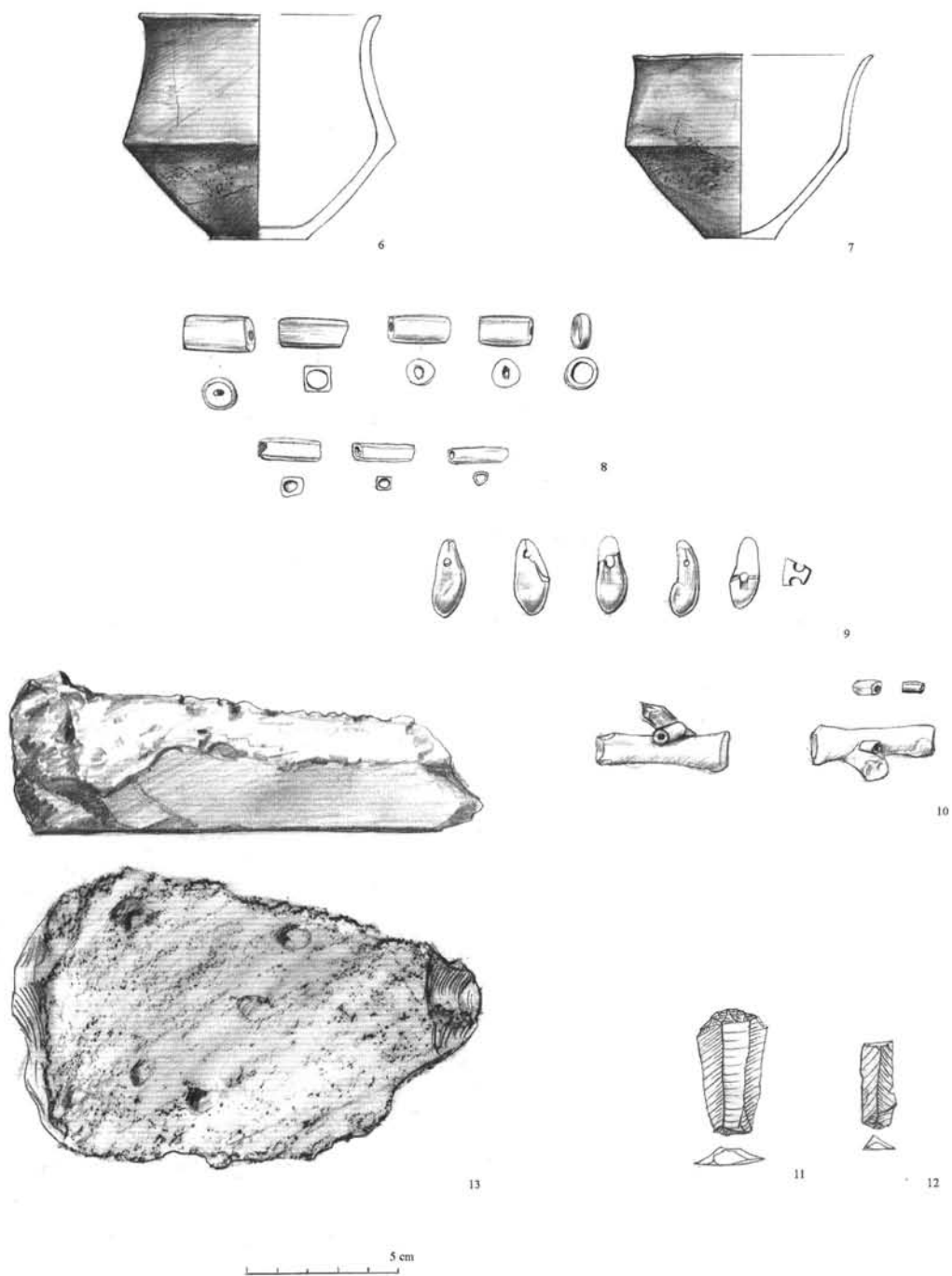
17. ábra. Veszprém, Jutasi út, 5. sír
 Figure 17. Veszprém, Jutasi St., grave 5.

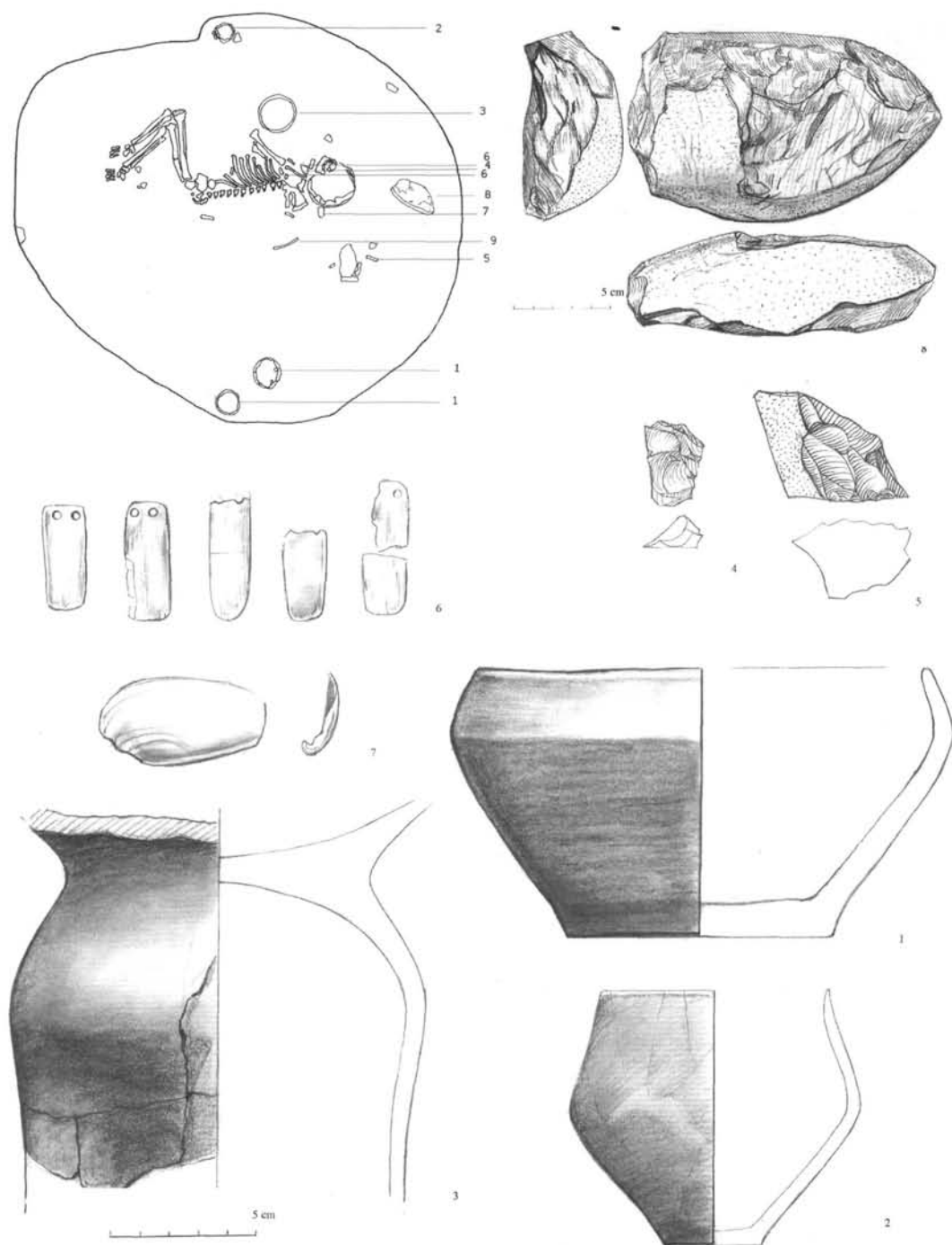
18. ábra. Veszprém, Jutasi út, 6. sír
 Figure 18. Veszprém, Jutasi St., grave 6.

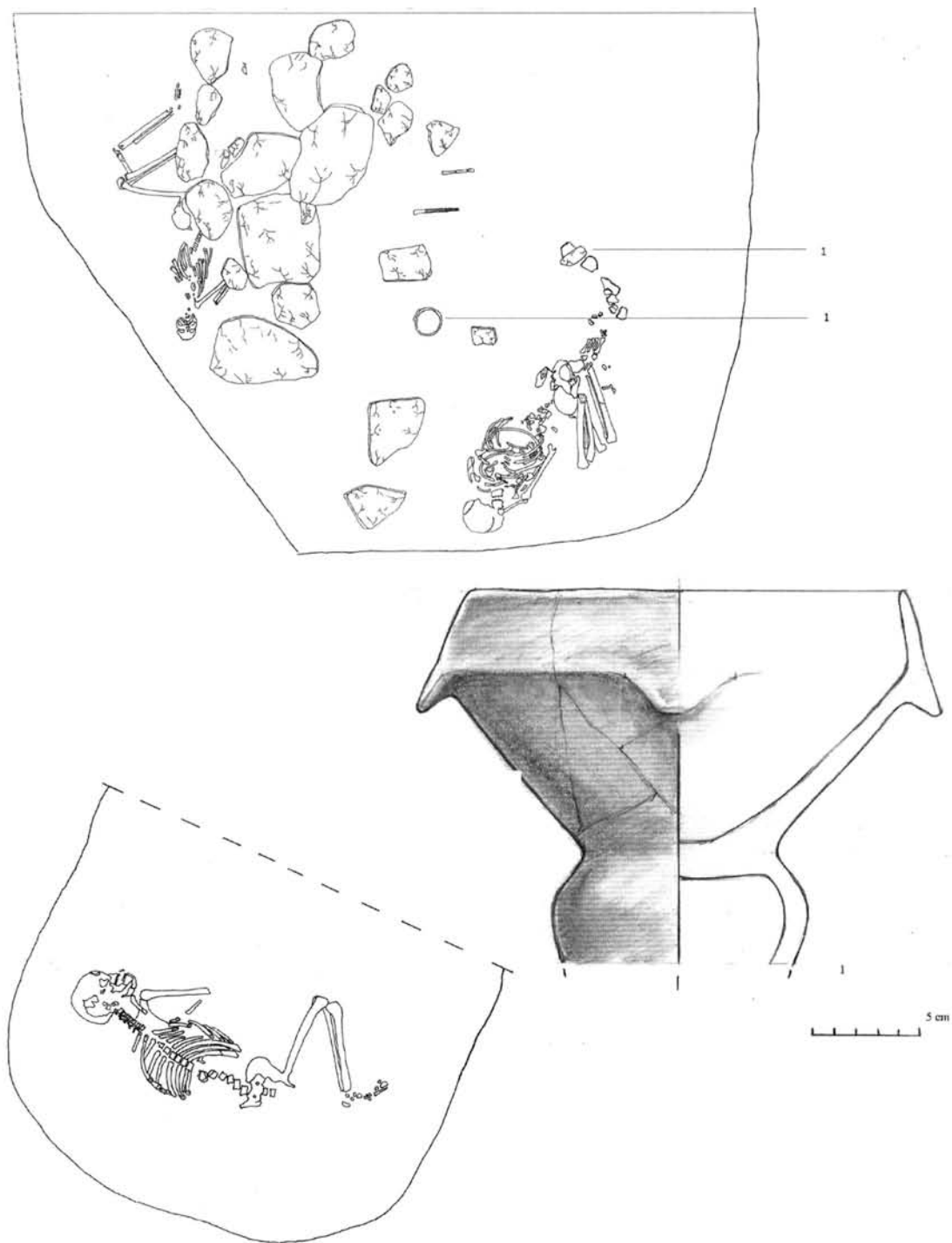
19. ábra. Veszprém, Jutasi út, 7. sír
 Figure 19. Veszprém, Jutasi St., grave 7.

20. ábra. Veszprém, Jutasi út, 7. sír
 Figure 20. Veszprém, Jutasi St., grave 7.

21. ábra. Veszprém, Jutasi út, 9. sír
 Figure 21. Veszprém, Jutasi St., grave 9.

22. ábra. Veszprém, Jutasi út, 13., 14. és 15. sír
 Figure 22. Veszprém, Jutasi St., graves 13., 14. and 15.

23. ábra. Veszprém, Jutasi út, a 3. sír 1. edénye
Figure 23. Veszprém, Jutasi St., vessel 1 of grave 3.

24. ábra. Veszprém, Jutasi út, a 4. sír edénye
Figure 24. Veszprém, Jutasi St., the vessel
of grave 4.

25. ábra. Veszprém, Jutasi út, az 5. sír 1. edénye
Figure 25. Veszprém, Jutasi St., vessel 1 of grave 5.

26. ábra. Veszprém, Jutasi út, az 5. sír 2. edénye
Figure 26. Veszprém, Jutasi St., of vessel 2 grave 5.

27. ábra. Veszprém, Jutasi út, Veszprém, Jutasi u., a 7. sír 1. edénye
Figure 27. Veszprém, Jutasi St., vessel 1 of grave 7.

28. ábra. Veszprém, Jutasi út, a 7. sír 2. edénye
Figure 28. Veszprém, Jutasi St., vessel 2 of grave 7.

29. ábra. Veszprém, Jutasi út, a 7. sír 4. edénye
Figure 29. Veszprém, Jutasi St., vessel 4 of grave 7.

30. ábra. Veszprém, Jutasi út, a 7. sír 5. edénye
Figure 30. Veszprém, Jutasi St., vessel 5 of grave 7.

